akis

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI: 4

6 KASIM 1967 FİYATI: 125 KURUŞ

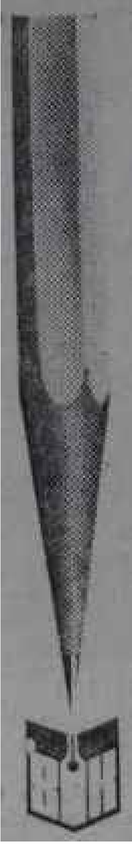
1925 KÜRT İSYANI

ŞEYH SAİT

çamaşırı
tertemiz
yapar...

akis'den

Size

AKİS'İN bu sayısı, Parlâmento'nun yeni çalışma dönemine girdiği sırada hazırlanmıştır. Bu bakımdan, yeni yasama döneminin başında yöneticilerini seçen Meclise ve Senatoya objektifimiz gerekli şekilde çevrilmiş bulunmaktadır. AKİS muhabirleri, Parlâmento'da yapılan çalışmaları birkaç koldan izlediler ve en ilginç taraflarını, AKİS okuyucuları için tespit ettiler. Her iki Meclisin başkanlık seçimlerinde statüko korunmuştur ama, bu arada kulis de alabildiğine sürüp gitmiştir.

Haftanın bir başka konusunu, "Ölüler" üzerine açılan polemik teşkil etmektedir. Oysa "Dirilerin hikâyesi daha ilginçtir. Yassıadada idama mahkûm olmuş birtakım kimseler, AP İktidarının nimetlerinden yararlanmağa devam etmektedirler. Teoman Ererin yazısında, bu çeşit "Diriler"den bazılarının hikâyesini okuyacaksınız.

Bu haftaki kapak kompozisyonumuz ressamımız tarafından hazırlandıktan ve ofset basılmak üzere Doğuş Matbaasına teslim edildikten sonra bir endişeden kendimizi kurtaramadık. Zira, "1925 Kürt İsyanı ve Şeyh Sait "e ayırdığımız bu sayının kapağının çok iyi basılmasını arzuluyorduk. Endişelerimizin yersiz olduğunu az sonra anladık. Gördüğünüz gibi, bu sayımızın kapağı, başarılı ofset kapaklara örnek gösterilecek nefasette oldu. Bu bakımdan, Türkiye'nin modern tesislere sahip matbaalarından biri olan Doğuş Matbaasına ve onun teknik elemanlarına şükran borcumuz vardır.

Saygılarımla

İÇİNDEKİLER

İÇ OLAYLAR
- *Millet (4) * Parlâmento (5) * Ölüler (8) * Partiler (10) * Halk Partisi (11) * Cumhurbaşkanı* ğı (12) * Politikacılar (12) * Diriler (13)*

MAKALELER
- *Metin Toker "Ne demiş, ne demiş İsmet Paşa?." (7)*
- *A. Halûk Ülman "Bir Gerçekçi Yaklaşım" (19)*
- *lale Candan "Evlenecek Kız" (24)*

ARAŞTIRMA
- *Şevket Süreyya Aydemir "Doğu illeri ve Kürt vatandaşlarımız" (14)*

DIŞ OLAYLAR
- ***Casuslar** Savaşı (16) * Güney **Pasifik (18)***

İŞ ALEMİ
- *Otomobil (20)* Havacılık (20) * Demiryolları (20)*

MODERN HAYAT
- *Yeni bir meslek, yeni bir endüstri (21)*

SANAT
- *Sergiler (25)*

YAZI **SERİSİ**
- *1925 Kürt İsyanı* ve *Şeyh Sait (26)*

SİNEMA
- *Yeşilçam'da bono ticareti (32) * Filmler (33)*

TİYATRO
- *Mikado'nun Çöpleri (34) * Candida (35)*

SPOR
- *Klüp enflâsyonu (36) * Otomobil yarışı (36) * Basketbol (37)*

GÖREN **GÖZ**
- *Gül-Peri (38)*

AİLE HAYATI
- *Bayanlar, kocalarınızı düşünüyor musunuz? (41)*

MAGAZİN
- *Radyo (42) * Bulmaca (42)*

DEMİREL — İNÖNÜ
Elele bir başlangıç

YENİ DÖNEMİNDE MECLİS
"Açılır, besmeleyle dükkânımız"

MİLLET

İki el bir baş içindir

Eğer bir aksilik çıkmazsa, ki çıkması'" ihtimali **pek** azdır, bu **derginin** baskıya verildiği geç saatlerde, hafta sonunun **saat** 18'inde, Başbakanlık odasında **biri** genç, **biri** yaşlı **iki** lider başbaşa memleketin meselelerini görüşeceklerdir. Bunların biri Başbakan Süleyman Demirel, diğeri Muhalefet Lideri İsmet İnönü'dür.

Olaydan haberdar bir yetkili, randevudan evvel kendisine, bu buluşmada nelerin görüşüleceği sorulduğunda şöyle dedi:

"— **Ooo,** günün ne kadar meselesi varsa hepsini sayabilirsiniz.."

Sonra, geniş bir gülümsemeyle ilâve **etti:**

"— Dirilerden ölülere kadar.."

Başbakan ile Muhalefet Lideri, buluşup görüşmeyi, bundan önceki konuşmalarının birinde kararlaştırmışlardı. Fakat vakit tesbit edilmemişti. Her halde, iç politikada yeni yıl çalışmaları başlarken meseleleri aralarında gözden geçireceklerdi. Normal olarak davetin. Başbakandan gelmesi lâzımdı. Zaten Demirel, bir protokol karşılaşmasında İnöyü'ye, kendisini davet edeceğini, lütfedip gelirse müteşekkir kalacağını söylemişti. CHP Genel Başkanı:

"— Ne zaman emrederseniz" cevabını vermişti.

Fakat iki olay, Muhalefet Liderini bu karan Başbakana hatırlatmaya itti. Kıbrıs'a girerken Yunanlılar tarafından yakalanan ve hapsedilen Rauf Denktaş'ın ailesi büyük endişe içindeydi. İktidara olduğu kadar Muhalefete de, eşiyle ilgilenilmesi için başvuran Bayan Denktaş telâşlıydı ve kocasının Yunanlılar tarafından öldürülmesinden korkuyordu.

Doğrusu istenilirse Muhalefet de, Kıbrıslı liderin birdenbire kaybolup, sonra Makarios'un eline düştüğünün duyulması karşısında karanlık içinde kalmıştı. Hele Denk taş'ın Hürriyet gazetesinin Ankara temsilcisiyle böyle bir davranışı konusunda temas halinde olduğu nun gazete tarafından açıklanması, yayınlanan mektupta Kıbrıslı liderin, başına bir şey gelirse, eşine ve çocuklarına yardım işini gazeteye bırakması bazı tereddütler doğurdu. Denktaş Kıbrıs'a Cumhuriyet Hükümetinin talimatıyla mı, kendiliğinden Kıbrıs dâvasına yardımcı olmak için mi, yoksa bir gazetenin sansasyon muhabiri olarak mı gitmeye kalkışmıştı?

Gerçi, Silâhlı Kuvvetlere bu olay dolayısıyla alarm verildiği süratle yalanlandı ama Kıbrıs meselesinin bir buhran safhasına girdiği gözlerden kaçmadı. Bayan Denktaş'ın sıkıştırmaları İnönü'yü Demirel'le biran önce görüşmeye itti.

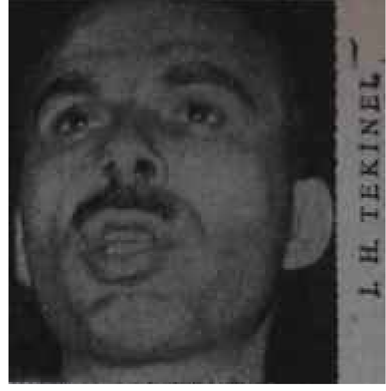
Düşünülmeyen husus

Diğer yandan öğretmenler de, İktidara karşı bir çetin mukavemete hazırlanırlarken Muhalefet Liderini görmüşler ve ona dertlerini söylemişlerdi. Öğretmenlerin durumunu daima büyük bir mesele olarak görmüş olan İnönü bundan evvel de konuyu Başbakana götürmüş, ilgi sağlamıştı. Öğretmenlerin müracaatı, randevunun açıklanan bir "tacil" sebebini teşkil etti.

Ama hiç kimse, Başbakan ile Muhalefet Lideri kapalı kapıların arkasında biraraya geldiklerinde "günün aktüel büyük meseleleri"no temas etmeyebileceklerini düşünmedi bile. Meclisin bu devresinde İktidarın ele almak niyetini söylediği temel kanunlar bunların biri-

BOZBEYLI VE ATASAGUN
Sıcak yere eskiler oturdu

dir. Seçim Kanunu, TRT, Partiler Kanunu, Tedbirler Kanunu AP tarafından ele alınmak istenilen kanunlardır ve böyle bir yola Ana Muhalefetle peşin bir görüşbirliğine vanlmaksızın girilmesinin siyasi barometreyi bir anda "fırtına"ya çevireceği herkesce bilinmektedir.

Bunların yanında Cenazeler işi de, döndürüldüğü arapsaçı halinde, tehlikeli gelişmelere vesile vermek istidadını muhafaza etmektedir.

Bu konuda İnönü ile bir Hükümet yetkilisi, İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan arasında ilk ve son konuşma, Cumhurbaşkanının Londra'ya uğurlanması töreninde cereyan etti. Muhalefet Lideri, İktidarın kendi başına yok yere bir dert açmış olduğunu söyleyince Bakan, olayın çapım pek kavrayamadığım belli eden bir "kanun edebiyatı" yaptı. Bunun üzerine İnönü "Ne haliniz varsa görün" mânasına gelen ve olanların da, olabileceklerin de kendilerini hiç ilgilendirmediğini belirten bir cevabı sertçe verdi.

Demirel ikili konuşmada, her halde olayın önemini ve muhtemel gelişmelerini, hücumlara uğramış dahi olsa, daha iyi kavrayarak meseleyi konuşmuş olacaktır. Buna mukabil, Muhalefet Lideri de AP Genel Başkanının, partisi içinde uğradığı "örtülü hezimet"le doğan "iç durum"u karşısında, anlayışlı davranmayı unutmuş bulunmayacaktır.

PARLAMENTO

Ya.. Ya.. Şa.. Şa,.
FB.. FB..
çok yaşa..

Bir AP milletvekili nefes nefese koridora çıktı ve heyecanla:

"— Yaşasın! FB kazandı.." dedi.

Bir maça "Fenerbahçe"yi tutarak girenler tezahürata başladılar. . Tezahürat Genel Kurul salonunda da vardı ve ismiyle soyadının ilk harfleri FB olan Ferruh Bozbeyli, çekişmeli Meclis Başkanlığı seçimini kazanmıştı.

Bir gün sonra da, Senatoda Atasagun, yerini muhafaza etmeyi başardı.

Bu hafta Ankara'da, bu neticeler karşısında AP Genel Merkezinde çok söylenti dolaşmakta, çok dalgalanma olmakta, Demirel ve Bozbeyli isimleri biraz fazla yanyana, daha doğrusu karşıkarşıya getirilmektedir. Bunun sebebi, kendidi açıktan vaziyet atmamış dahi olsa, Demirel adına hareket eden bir takım "iç baskı grupları"nın, adaylarını seçtirememeleridir. Kendilerine "Yeminliler" adım veren, daha ziyada "Bakanlık heveslileri"nden teşekkül eden ve İstanbul'un iş çevrelerinin temsilcisi olan bir takım "Entellektüel AP"liler Bozbeyli'nin karşısına İsmail Hakkı Tekinel'i çıkarmışlardı.

Bir çatışma ihtimali belirdiğinde, hem Bozbeyli, hem Demirel parti disiplininin de gerektirdiği medeni hareketi yaptılar ve Genel Başkan Demirel'e gidip onunla görüştüler. Eğer adaylıklarını Meclis Başkanlığına koymalarında bir sakınca görülüyorsa, koymamaya hazırdılar.

Genel Başkan her ikisi önünde de yeşil ışık yaktı. İkisi de yarışa girebilirlerdi. Kazanan hangisi olursa olsun, AP için makbuldü.

Ancak, kulislerdeki hava bu değildi. Demirel'in Bozbeyli'yi istemediği en fazla tekrarlanan iddia idi. Nitekim seçim günü, Bozbeyli'nin Başkanlığı vurduğu üçüncü turun sonuçlarım tesbite çalışan tasnif heyetinin etrafında birikmiş kalabalığın arasından, saat 16.55'de Turan Bilgin fırladı ve Hükümet sıralarında oturan Demirel'in yanına

giderek kulağına bir şeyler söyledi. O ana kadar etrafa gülücükler dağıtan Başbakanın yüzü asıldı. Bilgin'in "Yeminliler"den olduğu hiç kimsenin meçhulü değildi. Aynı zamanda, tasnif heyeti civarından daha başkaları koşup Bozbeyli'yi tebrik ederek kucakladılar.

Olay bu kadarla kalmadı. Bozbeyli Meclise teşekkür için kürsüye giderken ve teşekkürden sonra yerine dönerken Demirel'in önünden geçti, hattâ bakıp bir tebrik bekledi. Fakat Başbakan kalkarak, yeni Meclis Başkanının elini sıkmadı. Ancak daha sonra, özel şekilde Başkanlık odasına giderek bu görevi yerine getirdi.

Yaşasın Demokrasi!

Aslında, Demirel'in tutumu ne olursa olsun, önemli Meclis Başkanlığı seçiminde AP içinde, Hükümet içinde, Grup içinde ve Teşkilât içinde taraftarlar ikiye ayrılmışlar, fakat mücadelelerini efendice, oyunun kaidelerine saygılı olarak yapmışlardır.

Bozbeyli'nin seçildiği gün, akıllı AP'lilerden Cihat Bilgehan bu konuda:

"— Demokrasi iyi şey. DP böyle yapmadığı için çok tenkit edilmişti" dedi.

Bigehan "DP böyle yapmadığı için batmıştı" da diyebilirdi. Zira aklındaki olay, Meclis Başkanlığı için yapılan Koraltan - Yırcalı mücadelesinde Genel Başkanın ağırlığını koyup Koraltan'ı âdeta zorla, DP'nin de, Meclisin de başına belâ etmesiydi.

Tabii Bozbeyli'nin zaferini, eski alışkanlıklar sonucu, ama biraz da gerçekci gözle, başka çeşit yorumlayanlar da yok değildir. Meselâ bir AP'linin dediği şuydu:

"— Bozbeyli, işte şimdi Demirel'e alternatif oldu! Bu oylamadan evvel, Bozbeyli'nin Demirel'e rakip olduğunu söylemek biraz zorlama idi. Ama şu oyunlara rağmen Bozbeyli'nin kazandığı başarı, onu liderleştirdi. Artık ona bir şey yapamazlar. İki yıl için Başkan seçildi. Zaten iki yıl içinde de seçim var. Bu arada Demirel, herhangi bir sebeple önemli bir prestij kaybına uğrarsa, karşısına rakip olarak çıkacak bir Bozbeyli onu alt edebilir!"

Bu konuşma, seçim bittikten hemen sonra, AP kulisine yakın bir koridorda yapılıyordu. O sırada Meclis binasının girişindeki büyük antrede dolaşan birkaç AP'li, Sanayi Bakam Mehmet Turgut'a rastladılar. Turgut çok memnun, fakat biraz da şaşkındı. Adeta ne yapacağını bilmiyordu. Bozbeyli'nin seçilmesi için gösterdiği gayreti bilenler, onu hararetle tebrik ettiler. Sanayi Bakam, el sıkışırken şöyle dedi:

"— Yahu, kaç defa söyledim, karşısına çıkmayın, dedim. Ferruh'un bizim Grupta, her zaman için, asgari 150 oyu vardır..."

Meclis Başkanlığı seçimi kulisinde Saadettin Bilgiç, Mehmet Turgut, Cihat Bilgehan, Ali Naili Erdem, İbrahim Tekin Bozbeyli'yi destekliyorlar ve onun kampanyasını alenen idare ediyorlardı. Ahmet Topaloğlu, Faruk Sükan, Hasan Dinçer, Seyfi Oztürk, Aydın Yalçın, Nuri Bayar ise Tekinel'in türküsünü söylüyorlardı.

Yalnız Grup ve Kabine değil, bazı büyük iller de ikiye bölünmüşlerdi. İki başkan adayı da İstanbul milletvekili olduğu için, İstanbul teşkilatındaki bölünme sert oldu. Adana da ikiye ayrılmıştı. Ahmet Topaloğlu Tekinel'i, İbrahim Tekin Bozbeyli'yi destekliyordu. Bu, bir klüp mücadelesine benziyordu.

'TÜZEN POLİTİKACILAR"

Seçimlerde daima "yüzen oylar" vardır. Bunlar bir tarafı tutmazlar, günün şartlarına ve olayların bıraktığı izlere göre bazen o tarafa, bazen bu tarafa temayül gösterirler. Partiler çok zaman "yüzen oylar"ın peşinde titizlikle koşarlar ve onları kendi taraflarına çekmeye çalışırlar. Bu, bilhassa kuvvetler denk olduğu zaman varittir.

Şimdi Parlâmentoda, bu çeşit "yüzen politikacılar" göze çarpıyor. Bunların prototipi Kasım Gölek. Adana'nın modası geçmiş politikacısı, İhtilâldenberi bir o yana, bir bu yana vurduğu yalpaların sonuncusunu bu Mecliste vuruyor. Zira CHP'nin kapısının kendisine kesinlikle Kapandığım pek âlâ bilen Gülek, bu sefer bir başka yere kapılanamazsa siyasi hayatının kapanacağını gayet iyi bilmektedir. Onun için, kur yapılacak kim varsa ona ilk kur daima, bu 1955'1er tipi politikacıdan geliyor.

Başka "yüzen politikacılar" GP veya YTP içinde olanlar. Çok GP'li, arpacı kumrusu gibi, ne halt etmiş bulunduğunu düşünmektedir ve Feyzioğlu'na beddua edip durmaktadır. Hikmet sebebini artık tamamile kaybetmiş YTP mensupları ise gözlerini en ziyade AP'ye çevirmişlerdir. Ancak, **Mecliste bir** çoğunluğu zaten bulunan AP'nin, parti olarak kendilerine muhtaç olmadığını **bilen bu takımı, "Yeminliler"** kontenjanını kabartmalarına lüzum **batıl** olacağı **günü** hasretle bekliyorlar.

GÜLEK DEMİREL İKTİDARINI TEBRİK EDİYOR
"Yâr bana, aman bir kapı!"

Ne demiş, ne demiş İsmet Paşa?..

GEÇENLERDE, memleketin durumuyla yalandan ilgili ve heyecanlı bir arkadaşım "Yahu, bu Paşa da neler diyor?" diye şikâyet etti.

İnönü'nün son demeçlerini beğenmemişti. Söylediği iyimserliği bir manaya bağlayamamıştı. Parlâmento açılırken AP iktidarı, hem de yetkililerinin ağızından, hemen bütün Anayasa müesseselerini hizaya getirmekten bahseder ve bir takım, kanun konusu niyetlerini açıklarken, bazıları Anayasayı bile değiştirmekten söz ederken, daha başkaları ise, işi Medenî Kanunun değiştirilmesine kadar götürürken İnönü nasıl oluyor da "Memleket iyi yoldadır" diyebiliyordu?

Arkadaşıma, galiba İsmet Paşa'nın demeçlerinin gazetelerdeki "haber başlıkları"nı gördüğünü söyledim. Eğer bu demeçlerin metinlerini dikkatli okuduysa, Muhalefet Liderinin bir durumu ifadeden çok fazla, İktidara kesin bir ihtarda bulunduğunun kolaylıkla farkına varırdı. İnönü'nün AP'ye yaptığı ikazlarla, vaktiyle DP'ye yaptığı ikazlar arasındaki değişiklik, Üslûp değişikliğinin ötesinde değildir. DP'ye, yapmaması gereken şeyleri yapmaya kalkıştığı takdirde dünyanın başına yıkılacağım söylemişti. Bugün AP'ye "Her halde, bunları yapmayacak kadar aklınız başınızdadır" diyor. Memleketi iyi yolda ilân edişinin sebebi de, AP İktidarının, çoğu kendi içinden gelen sapık telkinlere şimdiye kadar uymamış olmasıdır.

GERÇEKTEN de, AP İktidarı, dünya kadar küçük hata işlemesine mukabil, bugüne kadar bir büyük hata yapmamıştır. Zaman zaman bunun eşiğine kadar geldiği İntibaını uyandırmış, korkusunu vermiş, fakat Demirel her seferinde, bir Anadolu çocuğunun insiyakiyle durmasını, dönmesini bilmiştir.

Genç gazeteci arkadaşlar, "Russell Mahkemesi "nden heveslenmişler. Böyle bir mahkeme kurup Demirel'i yargılayacaklar, hükme bağlayacaklarmış. Bir tanesi geldi, "Başkanlık için sizi düşündük" dedi. Benim oyumun, Demirel'in beraati yönünde olacağını söyledim. Pek hoşuna gitmedi. Zaten niyetlerinden de vazgeçtiler.

Gençlik heyecanı!

Her halde İsmet Paşa'nın, ikazlarını böyle yapması beklenmez. Ama bu ikazların son derece ciddi, neticeleri İtibariyle çok önemli kesin ikazlar olmadığını üslûbundaki yumuşaklığa, yahut söyleniş tarzına bakıp sanmak affedilmez bir hata olur.

BU hafta Parlâmento, gerçek çalışma dönemine başlıyor. Türkiye'nin çok meselesi çareler

METİN TOKER

beklerken, eğer AP İktidarı "memleketi dikensiz gül bahçesi" haline getirmek arzusunun icabı olan kanun tedbirlerini almaya kalkışırsa gafilce davranmış olur. Bir defa, bu tedbirleri kanunlaştırmaya gücü yetmeyecektir. Kanunlaştırırsa, onları tatbik edemeyecektir.

"Biz iktidarız! Biz sandıktan çıktık! Biz milli iradeyiz! Egemenlik kayıtsız şartsız ulusun değil midir?" safsatalarım bir yana bırakıp, herkesin 1967 Türkiyesine gerçekci gözle bakması lâzımdır. 1967 Türkiyesindeki Anayasa, yetkilerle hakları düzenlemiş, bunların nasıl kullanılabileceğini tesbit etmiştir. Bağırsanız da, çağırsanız da siz Parlâmentodan Anayasa Mahkemesince Anayasaya aykırı bulunan, bir kanun çıkardınız mı, onu yürürlüğe koyamazsınız. Bağırsanız da, çağırsanız da radyonun bağımsızlığına dokunamaz, onu eski "Vatan Cephesi Borazanı" yapamazsınız.

Başbakan garip şeyler söylüyor. Garip demokrasi kaideleri keşfediyor. Garip telâkkilere sahip görünüyor. Garip şeyler yapmaya kalkışmadıkça o söyler, başkaları söyler. Bundan, Uç büyük zarar gelmez.

Aslında bir zarar vardır. O da, Başbakanın iktidarınadır. Lâf kalabalığı içinde memleketin beklediği önemli ve ciddi, hattâ bir kısmı hayatî dâvalar ele alınmadığı için, bu iktidar, kendisine oy vermiş olanları bile hayal sukutuna uğratır. Bir gün bakar ki, oy itibariyle muallâkta kalmış. O zaman da, "Ben sabık iktidar olmayacağım" diye direnmedikçe toplum hayatında zelzele kopmaz.

Ama toplum hayatında zelzele yaratacak tasarruflara İktidarı itmeye çalışan cereyanların varlığını İnönü gözönünde tutarak bugün ihtarını, ikazını yapıyor. "Bunlara şimdiye kadar uymadınız. Bravo. Bundan sonra da uymayacağının ümid ediyorum. Onun için memleket iyi yoldadır. İstenilen saçmalıkları yapmamanın bir iktidara zaaf değil, itibar getirdiğini gördünüz. Bu tecrübeden istifadeye hep devam edeceğinizi sararım. Onun için memleket iyi yoldadır" diyor.

Bizim heyecanlı arkadaş, olsa olsa, bunun söylenişinde, eski tâbirle bir "takdim - tehir" olmamasından, İsmet Paşa'nın "Bunları yapmaya kalkıştığınızda dünyanın başınıza yıkıldığım göreceksiniz. Memleketin sağlam kuvvetleri bunları size yaptırtmayacak, Anayasa düzenine kastettirtmeyecektir" demediği için şikâyet edebilir.

Ne yapalım? Demişler ki: Üslûb-u beyan, aynen insandır!

Mâna, aynı olduktan sonra..

İşte, Anayasa düzeni

Bozbeyli'nin ve Atasagun'un zaferleri, tabii sadece AP içindeki taraftarlarının zaferi olmadı. Bu, aynı zamanda. Anayasa düzeninin partilere böyle makamlar için "resmî aday" hakkı tanımamasının sonucudur. Bu düzen, seçimlerde bazı ilgi çekici durumlara yol açtı. Meselâ, AP'nin Saadettin Bilgiç etrafındaki sağ kanadı, TİP ile aynı yönde oy kullandı. CHP, "Entellektüel AP'lileri Mehmet Turgut gibi mutaassıp AP'lilere tercih etmedi. Meclisin sükûnet içinde, ancak Bozbeyli başkanlığında çalışacağını düşünenler Bozbeyli'ye, ötekiler Tekinel'e oylarını, parti düşüncesinin tesirinde az kalarak verdiler ki bu, Demokrasi yolunda hayli mesafe aldığımızın delilini teşkil etti. AP içinde de. Demirl'in en kuvvetli hasımlarıyla bazı Bakanlar, bu konuda yanyana gelip netice alabildiler.

Bu, tabii, özel maksat sahibi "Yeminliler"i hayli tedirgin etti

Bu yüzden seçimden hemen sonra Demirel taraftarları "Demire!, Bozbeyli'yi istiyordu. Hattâ ona 'senin alternatifin yok' demiş, Tekinel'den adaylığını geri almasını istemişti" diye propagandaya giriştiler. Oysa bu propagandayı yapanlar, seçimden önce, Demirl'in Tekinel'i desteklediğini söylüyorlar ve onun için propaganda yapıyorlardı!

Bir başka oyun da, "AP Grupunun çoğunluğu, oylamada Tekinel'e oy verdi" diyerek Bozbeyli'yi istifaya zorlamak oldu. Hattâ bizzat Tekinel, seçimden sonra AKİS'e:

"— Biz, tesbit ettik. Oylamaya 190 AP'li katıldı. Bunlardan 132'i bana oy verdi" demiştir.

Bu yanlıştır. Üçüncü turda Tekindin aldığı 132 oyun önemli bir kısmını YTP'liler, MP'liler ve GP'liler vermiştir. Feyzioğlu, Aydın Yalçınla yaptığı temas sonunda, takımım tamamile "Yeminliler" emrine yatırmıştır.

Aslında Bozbeyli, kendi Grupunda da Tekinel'den fazla oy almıştır.

AP'nin en sağ kanadından da, Parlâmentonun en sol kanadım teşkil eden TİP'den de oy alan Bozbeyli, seçildikten sonra kürsüye çıktığında bütün Parti Grupları kendisini alkışlıyorlardı.

İKİ TALİHSİZ: BAYAN ZORLU VE POLATKAN
Avukatını dövemeyen dizini döver.

ÖLÜLER

Yüz verdin bacıya..

Her şey sükûnet içinde, erkekleri Yassı'ada Mahkemesinin hükmü gereğince maalesef idam edilmiş üç ailenin ayrı talepleriyle başladı. Bunlar, artık ölülerini istiyorlardı. Gazetelere bu konuda açıklamalar yaptılar. ' Her biri, kendi ölüsünü, gayet tabii bir şekilde aile kabristanına gömecekti Talihsiz, fakat erkek davranışlı Fatin Rüştü Zorlu'nun annesi:

"— Benim oğlum Fatih'teki» aile kabristanında, babasının, dedesinin yanında yatacaktır" dedi.

Maliye Bakam, ölümünden evvel çökmüş olan Hasan Polatkan'ın eşi, kendi cenazesini Eskişehir'e götürmek kararım söyledi. Sadece Bayan Menderes'tir ki, ailesinin kaybedilmiş büyüğü için bir yere kesinlikle karar vermediğini belirtti En ziyade, Eyüp üzerinde duruyordu. Eyüp'le kastettiği, elbette Eyüp mezarlığıydı. Belki de, cenazesini Aydın'a gömecekti.

Bu başlangıçtan, nasıl olup da üç ölünün "üç kader ve ideal arkadaşı" haline getirilerek aynı yere gömülmeleri fikrine, sonra Eyüp'ün seçimine, daha sonra da mezarlık dışı özel türbe yeri ısrarına geldiğini anlamak için, aileler üzerine yapılan tesirleri bilmek lâzımdır. Bu tesirler en ziyade, gözü İstanbul'un AP Belediye Başkan adaylığında olan siyah gözlüklü avukat kanalıyla yürütüldü. Fakat bu adaylıkta gözü bulunan tek kimse o olmadığından, İstanbul Belediye Mec

ORHAN CEMAL FERSOY
Siyah camlı adam

lisinde nüfuz sahibi bir başkası, kaşla göz arasında mezarlık dışı türbe yeri ayarlayarak ön safa geçti.

Bütün bunlar, Demirl'in AP iktidarını hırstan ve sıkıntıdan sapsarı şekle sokarak cereyan ediyordu.

Biten haftanın içinde, ölülerden birinin yakını şöyle şikâyet etti:

"— Bize, arzumuz ne olursa, onun yerine getirileceği Hükümet tarafından bildirildi. Şimdi, sözlerinden cayıyorlar, suçu da bizim sırtımıza yüklüyorlar. En son teklifleri, ölülerimizi bir b.. çukurunun içine gömmemiz. Bunu mu kabul edelim, istiyorlar?"

Dertli aile mensubunun bahsettiği, bir kanalizasyona veya foseptik çukuruna sahip mezarcı kulübesiydi. Hükümet, üç ölünün birarada gömülmesine angaje olmuş bulunduğundan, fakat onlara özel türbe yeri tahsisinin hangi mânaya geleceğini ve nasıl bir tepki göreceğini anladığından bu mezarcı kulübesinin toprağım "ÜÇ mezar" için göstermişti. Aileler yeri gezdiler ve yukarda ifadesini bulan itirazlarını söylediler.

Meseleyi bu hale getirmeye âlet olduklarından dolayı ne kadar kusurluysalar, foseptik çukurlu bekçi kulübesini kabul etmemekte de aynı derecede haklıydılar.

Ama asıl dertler, ortadaki aracıların, bir tarafın sözlerini öteki tarafa kasıtlı nakledenlerin başlarının altından çıkıyordu.

Bir de, baştan kendi vaziyetini kesinlikle almayan Hükümetin.

Yoksa, eğer Hükümet ilk talepler geldiğinde, bunları, ölülerin her ölü gibi kendi aile mezarlıklarına gömülmesi şartıyla kabul etseydi, aileler ancak minnet ve şükran hissi duyacaklar, nahak yere de bir hadise kamuoyunu tedirgin etmeyecekti.

Kulağa Küpe

Park yapmak yasaktır!

'Aileler cenazelerini niçin istemişlerdi?

Ziyaret edebileceğimiz bir kabirleri bulunsun, başlarına gidip duamızı edebilelim, herkes gibi olsunlar, bizlerden uzak kalmasınlar diye,.

"Peki" dendi. "Ölülerinizi alınız" dendi. "İstediğiniz mezarlıkta yer beğeniniz" dendi. "Eyüp mü? O da olur" dendi.

Sonra, aileler cenazelerini almadılar.

Neden?,

Otomobil parkı kendilerine verilmemiş, ondan. İllâ da otomobil parkı, illâ da otomobil parkı!

Hani, insan merak ediyor:

Ailelerinin gözünde, otomobil midirler, bu mübarekler?

Bekleyen dervişler

Buu hafta anlaşılan gerçek ise, başka niyetleri ortaya koymuştur. Aileler Eyüp'te kendilerine teklif. edilen yeri söyledikleri sebepten dolayı reddetmişlerdir ama, maksat peşinde koşanlar ümitlerini henüz kaybetmediklerinden dolayı ısrarlıdırlar. Cumhurbaşkanı Sunay'ın, bir nevi direktif mahiyetinde olan ve Londra'ya giderken söylediği "Cenazelerin nakli işi, bildirilen günde yapılacaktır" sözü haftanın sonunda kulaklara fena halde kar, kaçırdı.

' Korku şuydu: Ya Hükümet cenazelerimizi cuma günü bize veriverirse.. Siyah gözlüklü avukat derhal kaleme sarıldı ve Hükümete yıldırım telgraflar çekti. Yassıada'daki mezarların açılmasına aileler muvafakat etmiyorlardı. Avukat bir de tehdit ekliyordu: Aksi hareket, suç teşkil eder.

Bundan dolayıdır ki, 3 kasım cuma sabahı, erkenden, İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın evinin telefonu çaldı:

"— Beyfendi, bugün mezarlar nakledilecek mi?"

Sükan,

"— Hayır kardeşim, hayır, olmıyacak! Olsa, ben Ankara'da olur muydum? Bu husus tamamen ailelerin arzularına bağlı. Onlar istemediler.." cevabını verdi.

"— Berrin Menderes, otomobil

SÜKAN

MENTEŞEOĞLU

DİNÇER

Vereceğiz dediysek, bugün vereceğiz dimedik ya!

park yerinin mezar haline getirilmesi için izin verecek olan Anıtlar Yüksek Kurulunun kararını beklediğini ifade ediyor. Normal toplantısı 24 kasımda olan Kurul, daha önce, bu mesele için olağanüstü bir toplantı yapar mı?" sorusunu ise Sükan,

"— Kurulun 24 kasımdan önce toplanacağını sanmıyorum. Onlar müstakil bir kuruldur.." şeklinde cevaplandırdı.

Cuma akşamı gelip de geçtiğinde, aileler Üzerinde avukatların, eski Demokratlardan "Bayar Takımı"nın ve bir takım hissi davranışlı dostların tazyiki tekrar başlamıştı. Şurada, 24 kasıma ne kalmıştı ki? O tarihe kadar sabredilir, Kurulun kararı beklenilirdi. Hükümet, bu siperin içine mi gizlenmeyi akıllılık saymıştı? 24 kasımdan sonra ne yapacaktı?

Bu, bilhassa, "Bizim su müdürü"nü daha da zor durumda bırakmak isteyen Bayar'ın plânıydı. Arzusu,- Hükümeti açık bir red cevabı vermeye itmek, arzuladığı karışıklıkları çıkaramazsa da, hiç olmazsa, AP'yi resmen mirastan mahrum ettiğini ilân etmek imkânını kazanmaktı.

Ondan sonra mavi boncuğu başkasına verecek, kendisine daha hayırlı bir halef bulacaktı.

Gözyaşlı ailelere gelince.. Bir komiteci için o, ideal uğrunda feda edilmemesi düşünülemeyecek kadar ufak bir "faktör"dü.

Bu hafta, "Bayar Takımı"ndan biri şöyle dedi:

"— Demirel İstanbul Köprüsü vaadinden 'Köprü yapacağız dediysek, hemen bugün yapacağız demedik ya..' diyerek kurtulduğu için bu meseleden de Türbelik yer vereceğiz dediysek hemen bugün vereceğiz demedik ya...' diyerek kurtulabileceğini sanıyor. Ama, avucunu yalayacak!"

Şimdi anlaşılan, tarafların türbeyi bekledikleridir. Ama çorbayı kimin içeceği meçhuldür. Öyle görülüyor ki, bu çekişmenin neticesi çorbanın yere dökülmesi olacaktır.

PARTİLER

Yeminlilerle Yaylacılar savaşı

AP'nin Yaylacı milletvekili fena halde kızgındı. AP Grupunun seçimleri sonuçlanmış, Yeminliler diye bilinen takımın listesi, bir tek aday hariç, çoğunluğu sağlamıştı, Yaylacı milletvekili:

"— Bunlar partiyi batıracaklar.. Tıpkı ötekiler gibi.. Yemin etmişler ama, neyin üzerine ve niçin, bilmiyorum. Bir kaç kişi geçirmiş onları eline, kukla gibi oynatıyor!" dedi.

AP'li milletvekilinin söz konusu ettiği, AP'nin ünlü Yeminliler grupu geçen yıl ortaya çıkmış ve Demirel'in etrafında, Demirel'in politikasını yürütmek amacını güden, esrarlı denilebilecek bir gruptur.

İşte, bu esrarengiz Yeminlilerle sağcı grupu teşkil eden Yaylacılar, AP Grup Yönetim Kurulu seçiminde karşıkarşıya geldiler. Seçimler Yeminlilerin mutlak zaferiyle bitti. Nitekim, AP Genel Sekreteri Nizame ttin Erkmen, bu konuda:

"— Bir zafer diye adlandırmak doğru olur mu, bilemem ama, Grup Yönetim Kurulu ve Başkan vekillikleri için yapılan seçimlerin fiilî sonuçları açıktır. Yeminliler, Grupun genel tasvibine mazhar olmuşlardır" dedi.

Erkmen, Yeminlilerin amacının ne olduğu yolundaki soruyu ise şöyle cevaplandırdı:

"— Bu arkadaşlar, AP'nin; teşriî görevinde politikasını çizmektedirler. Grup politikasına hâkimdirler. AP'nin icraatından, Yeminlilerin amacını anlamak mümkündür.."

Erkmen bir gerçeği ifade etmektedir ama, unutulan husus, amacın icraattan anlaşılması için ortada bir icraatın bulunmasının gerektiğidir. Oysa son yasama yılında, AP Grupunda, bir tek konuda dahi ciddi

İNÖNÜ CHP GRUPUNDA
İyimserliğin sözlük mânası

çalışma emaresi görülmemiştir. Yaylacılara göre bu ekipin tek amacı, sadece önemli yönetim koltuklarını aralarında paylaşmak, böylece tekrar seçilmeyi garantilemektir. Grup yöneticilerinin yetersizliğinden yakman AP Bursa milletvekili Cemal Kulanlı:

"— Meselâ, Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılması meselesi... AP'nin bu konuda bu acıklı duruma düşmesinin tek müsebbibi, bence, Grup yöneticileridir" dedi.

Sandalye kavgası

Yeminliİer, her şart altında Süleyman Demirel'i desteklemekte ve bunun karşılığını da bütün yönetim koltuklarını aralarında paylaşarak almaktadırlar. Nizamett in Erkmen, bu hususu:

"— Bu arkadaşlar, AP Grupunu ellerinde tutan kişilerdir" sözleriyle ifade etti.

Nitekim son seçimlerde Millet Meclisi Grup Başkan vekilliklerine getirilen Sabit Osman Avcı ve Aydın Yalçın, Yeminlilerin değişmez adaylarıdır. Yönetim Kurulu ise, bir tek kişi -Yaylacı olarak tanınan Kemal Ziya Öztürk- hariç, tüm Yeminlilerden teşekkül etmiştir. Bu sonuç, ilk bakışta, Yaylacılarla Yeminliler arasında büyük bir kuvvet farkı olduğu intibaını vermekteyse de, oy adedi itibariyle fark sadece 30'dur. Yeminliler için kullanılan tam liste oy sayısı 52, Yaylacılar için ise 22'dir. Bu rakamlar, aslında, AP Grupundaki gerçek Yeminli ve Yaylacı milletvekillerinin sayısını vermektedir. Bu grupların dışında, küskünlerden teşekkül eden ve Kemal Doğan Sungur, Naşit Sanca ve Sedat Aksoy'un başını çektikleri, sayılan 35'i bulan üçüncü bir grup güç kazanma yolundadır. Bu üçüncü grup **-Parti** içinde "Üçüncü kanat" olanak adlandrıllmaktadır- da dikkate alınırsa, Demirel'in karşısındaki parti-içi muhalefetle, Demirci'm desteği Yeminliler arasında bir kuvvet dengesi kurulmuş olmaktadır. Bir yandan Yeminlilerini sadece **parti-içi** köşelere yerleşmekle yetinmeyerek Hükümette de görev almak yolunda yaptıkları baskılar, öteyandan Yaylacılarla Üçüncü g**rupan** muhalefeti, Süleyman Demirel'i önümüzdeki yasama yılında hayli terletecektir. Partiden ihraç olunan Prof. Osman **Turan, bu** konuda:

"— Demirel'i artık, bol keseden savurduğu Bakanlık yaadleri, muhalif gördüklerini yurtdışı gezilere götürmek gibi taktikleri kurtaramaz!" **dedi.**

Maksut **bir amma..**

Yasama yılının başlaması sebebiyle partilerin içe dönük mücadelelerinden biri de sessiz, **fakat** sert bir şekilde, **CHP** Millet Meclisi Grupunda geçti. CHP'deki Grup Başkan vekillikleri ve Yönetim Kurulu seçimini, Kemal Satır'ın "Teşkilât, Ortanın Solu görüşünde bizden de ileri gitmiş" sözünün ışığı altında değerlendirmek gerekir. Gerçekten, geçen yıl Feyzioğlu ve ekibinin başını çektikleri sağcı grupla Ortanın Solu ekibinin mücadelesinin yerini bu yıl, kırgınlar ve yaklaşan genel seçimlere şahıs olarak daha güçlü girmek isteyenlerle Ortanın Solcuları arasındaki mücadele almıştır. Aradaki fark, artık, Ortanın Solu sloganının Parti için faydalı olup olmadığı yolunda bir tartışmayı kimsenin aklından bile geçirmemesidir. Gerçi, CHP Millet Meclisi ve Senato gruplarının tümüyle bu yeni görüşü benimsediği, Ortanın Solu felsefesine tam inançlı olduğu İddia edilemez ama, yurt gezilerinin ortaya koyduğu kesin gerçek. Teşkilâtın, ve halkın, Ortanın Solu prensibine sıkısıkıya sahip çıktığıdır.

GÜNERİ CİVAOĞLU

C. HALK PARTİSİ

Millî Şefin kudreti!

İsmet İnönü inatçı bir tavırla, hattâ çocukça bir inatla:

"—• Hayır, istemiyorum. Ben kendi işimi kendim görürüm»" dedi.

Karşısındaki, Genel Merkezin bir yetkilisiydi. Genel Başkanın kızgın olduğu anlaşılıyordu.

Ama tartışma, Ortanın Solu politikasının bir uygulamasından veya her bir sütununda ayrı hava çalınan Ulus'un Allahlık halinden yahut partiye, mutlaka, bir "düşünen ekip"in lüzumundan çıkmamıştı. Mesele çok daha basitti: Genel Merkezin yetkilileri, Genel Merkezin, 1-nönü'nün de işlerine bakan bir görevlisini, Genel Başkana haber- dahi vermek zahmetine katlanmaksızın çıkarmışlardı. Gerçi bu konuda, o sıralarda Heybeliada'da bulunan ismet İnönü'ye telefon edilmişti ama, bu, onun rızasını almaktan ziyada ona durumu haber vermek içindi. Nitekim İnönü telefonda:

-"— Canım, ben iki güne kadar Ankara'ya dönüyorum" dediği za-

SELAMI ERKUT
İlâhin istemediği kurban

man karşısındaki Genel Merkez yetkilisi, biraz mahcup:

"— Ama biz onun işine son verdik" demişti.

Daha garibi, bu telefon muhaveresi, Doğuda bulunan Genel Sekretere de "Paşa'nın haberi var" tarazında ve sanki muameleyi İnönü istemiş gibi anlatılmıştı. İki lider Başkentte buluştuklarında konu aralarında berraklığa kavuşturuldu ama, görevli Selâmi Erkanı kurtarmak kabil olmadı.

Selâmi Erkut'un üç kişilik bir kafile içinde -ötekiler iki bayan sekreterdir- işinden uzaklaştırılması tabii, bir kaç iktidar organında ağıza sakız yapılmak istenildi ama, gayretler fazla tutmadı.

Halbuki bu, parti içinde "dediği dedik" sanılan Genel Başkanın kudretinin, kendi sekreterini kurtarmaya yetmediğinin tipik bir örneğiydi.

Paşa grevde

Şimdi İnönü, en ziyade işin kendisine haber verilmek nezaketi gösterilmeden böyle bir olup-bittiye getirilmesinden dolayı kızmış olduğundan, Genel Merkez yetkililerine karşı grev veya "pasif mukavemet" ilân etmiştir. Onların, kendi emrine verecekleri bir görevliyi kabul etmemektedir. Bu, İnönü'ye yazdan mektupların, eskisine nisbetle dahi daha fazla ölçüde cevapsız kalacağının işaretidir. Çok kimse -bunların arasında önemli şahsiyetler de vardır. İnönü'ye gönderdiği bir tebrikin, ona yazdığı bir kaç nezaket satırının mukabelesini görmediğinden dolayı alınmıştır ve bu alınganlıklar CHP Genel Başkanının popüleritesine çok zarar vermiştir. İnsanların böyle hadiselerde, umursanmadığı zehabına kapıldığında ne kadar hassas olduklarını herkes bilir.

Halbuki bu, sadece, fena işleyen, bazen hiç işlemeyen bir sekreteryanın cilvesinden başka bir şey değildir.

Ve İnönü'nün sekreteryası hep böyle olmuştur. .

İnönü'nün kızı geçenlerde, evde kış temizliği yaparken kütüphanedeki bir dolabın gözünde, bir dosya içinde bir tomar mektup buldu. Hiçbiri açılmamıştı. Mektuplar "Cevaplandırılmak üzere Selâmi Erkut'a" havale edildi.

Pulların üstündeki damgaların hepsi, "Mart, 1932" tarihini taşıyordu.

AP GENEL İDARE KURULU
Boynumuz kıldan ince

PROF. OSMAN TURAN
Beyaz atın çiftesi

POLİTİKACILAR

Ayrılık saati çalınca

AP Adana milletvekili Turhan Dilligil, Millet Meclisi toplantı salonunda kendine bir yer bulmak üzere boş sıralara doğru ilerlerken, AP'ye ayrılan bloktan bir el uzandı ve ceketinin eteğinden çekti:

"— Nereye yahu?"

, Turhan Dilligil,

"— AP'den adımız silindi. Kendimize bağımsızlar arasında bir yer arıyoruz" dedi.

Eteğini hâlâ çekiştiren,

"— Boş ver canım!" dedi. "Biz de ihraç edildik ama, bak, hâlâ yerimizde oturuyoruz."

Sonra, yanındaki milletvekiline baktı,

"— Öyle değil mi, Ekmel bey?"

Kader, iki ihraçzede -Turhan Dilligil ve Osman Turan- ile bir müstakbel ihraçzedeyi -Ekmel Çeriner- birleştirmişti. Dilligil, gülerek, üzerinde "Turhan Dilligil" yazılı sıraya oturdu.

AP'li milletvekilleri, gruplar halinde gelerek Dilligil'e sarılıyor, "Geçmiş olsun" diyor veya "Bu bir mecburî, ama şeklî ayrılış. Aslında daima birimlesin" diye bol bol piyazlıyor, öpüyorlardı.

Dilligil, bir gün önce, Siyasi Partiler Kanunu gereğince, AP Genel İdare Kurulu tarafından partiden ihraç edilmişti. Ancak Kurul, bu "ihraç" kelimesini pek sevimsiz bulmuş olacaktı ki, karar basına açıklanırken "kaydı silinme" deyimi tercih edilmişti. Açıklamanın bu türlüsünü işiten bir milletvekili:

"— Bana bu, Yüksel Menderes'in 'Terk-i hayat ettirilmiş rahmetli pederim' sözünü hatırlattı" dedi.

Dilligil, Siyasî Partiler Kanununun âmir hükümleri gereğince, bundan böyle, fiilen seçilme -müstakil olarak seçilmenin imkânsızlığı dikkate alınır sa ve parti kurma, parti-

ye girme haklarından mahrumdur. Yassıada ve 27 Mayıs'ın meşruiyetine gölge düşürme ve DP'yi övme gibi suçlardan. Tedbirler Kanunu gereğince, hakkında 25 dâva açılmış olan Dilligil, bu durumda, yasama dönemi sonunda dokunulmazlık zırhı kalkar kalmaz yargıç önüne çıkacaktır.

Şimdi umutlar Siyasi Partiler Kanununun ilgili maddelerinin değiştirilmesi yolunda Hükümetin Parlâmento'ya sunacağı tasarıya bağlanmış bulunmaktadır.

CUMHURBAŞKANLIĞI

Abdülâziz'in izinde

Bitirdiğimiz **hafta içinde** bir gün, **Londra'da bir tren istasyonunda bir** kralî çift, **bir** cumhurbaşkanıyla eşini karşılıyordu. **Bundan** tara yüzyıl önce gene böyle bir karşılama töreni yapılmıştı. O zaman. Kraliçe Viktorya Osmanlı Padişahı Abdülâziz'i **karşılıyordu. Bu defa** karşılayıcı, onun büyük torunu **Kraliçe** Elizabeth, ziyaretçi **ise** Türkiye Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'dı.

Cevdet Sunay, o tarihte **Abdüllaziz'in yaptığı** gibi, Fransa'yı ziyaret etmişti. Şimdi de tarihî ziyaretlerin İngiltere kısmını tamamlıyordu.

Cumhurbaşkanının bundan sonra hangi memlekete resmî ziyaret yapacağını keşfetmek için Abdülâziz'in seyahatlerinin programına bakmak, maalesef artık yeterli değildir. Jet devri, resmî - ziyaret - sever - devlet - başkanları'na, **eski** taşıtların padişahlara açtıklarından çok daha büyük imkân kapıları açmaktadır.

DİRİLER

Hoş geldiniz, safalar getirdiniz!

Gima Genel Müdürünün makam odasındaki **telefon** çaldı. Telefonu, DP'nin Yassıada'da idama mahkûm olan Meclis Başkan vekili İbrahim Kirazoğlu kaldırdı,

"— Peki kızım, bağla" dedi.

Özel Kalemdeki sekreter, üç. gün önce Genel Müdür olan Kirazoğlu'nun istediği Bakanı bağlamıştı. Kirazoğlu, Bakana,

"— Bahsedeceğim arkadaş, çok samimi, kardeşim gibi sevdiğim bir arkadaşımın damadıdır. Özel durumlarını yakinen bilirim. İşini hallederek beni sevindirmek isteyeceğini umarım" dedi.

Bakan müsbet-cevap vermiş olmalı ki, Kirazoğlu gülümsedi, teşekkül' ederek telefonu kapattı. Konuşmanın sonucunu bekleyen arkadaşı ile onun damadını selametledikten sonra, karşısında oturan Yassıada arkadaşı Mazlum Kayalar'a döndü, hafif -tertip böbürlenerek,

"— Vallahi, çocuğun işinin ne olduğunu, ne istediğini bilmiyorum. Artık, kendisi anlatır" dedi.

Böbürlenmekte haklıydı. Emrinde, 48 milyon sermayeli koskoca bir Gima müessesesi, Bakan koltuklarında ise bir dediğini iki etmeyen "yakınlar" vardı. Sigarayı dörtbuçuk ay önce bırakmıştı. Başka da bir sıkıntısı yoktu. Devlete bağlı teşekküllerin kontrolünde bulunan büyük bir müesseseye, değerbilir bîr İktidar sayesinde genel müdür olmuştu. Eski siyaset arkadaşlarıyla, Ziya Gökalp caddesine bakan mükellef makam odasında temas edebiliyor, devlet kademelerinde sözünü rahatça geçirebiliyordu.

Zaman çabuk geçiyor

Kirazoğlu, **ihtisası** ile ilgili **soruya** şöyle cevap verdi:

"— İktisat **Fakültesini hâla** kırılamıyan bir **not rekoru** ile bitirdim. **Dört** senede **ya iki defa 9 aldım, ya bir defa.** Sonra memuriyet. 19.50'de **politikaya girdim. 1960'da da, bildiğiniz gibi, politikadan** tasfiye o**lundum. Meşakkat** falan çektiğimi **söylemek istemiyorum.** İğbirar duymuyorum. Üç **gün** önce **de Genel Müdür** oldum."

Gazeteci: ;

"— Affedersiniz, bir siyasî sora **sorabilir miyim?" dedi.**

"— Şimdilik olmasın, rica edeyim sizden."

Mazlum Kayalar, tasvip makamında başını, salladı.

Siyasî soruları "şimdilik" istemeyen Kirazoğlu, mükellef makamında, Gima'nın kuracağı **ambalaj** fabrikasından, **Karabük'ten** sonra **Zonguldak'ta** açılacak şubeden **bahsetti.**

Kirazoğlu'nun toparlanma hızından da anlaşıldığı gibi, zaman ça**buk geçmektedir.**

TEOMAN EREL •

İBRAHİM KİRAZOĞLU VE KIZI
Düşmez kalkmaz bir Allah

ARAŞTIRMA

Doğu illeri ve Kürt Vatandaşlarımız

Şevket Süreyya Aydemir

Kürtler hakkındaki ilk görgüm, bir çocukluk hatırasıdır. Bilmiyorum hangi yıldaydı ve bilmiyorum kaç yaşındaydım. Fakat birgün garip kıyafetli, görünüşleri ürküntü veren, heybetli bir süvari alayının Edirne'den geçişi, şehrin hemen bütün meraklıları gibi, bizim kenar mahalle çocuklarım da sokaklara dökmüştü. Sessiz, ürkek, çekingen, halkın ayakları dibine sığınarak, geçen alayı seyretmiştik. Bu geçenlere Hamidiye Alayı deniyordu. Alayın süvarileri sıra sıra, ardarda geçtiler. Ellerinde uzun mızraklar vardı. Boyunlarına tüfekler çapraz asılmıştı. Bellerinden iri kılıçlar sarkıyordu. Fakat asıl, kıyafetleri korkunçtu. Başlarına kocaman papaklar geçirmişlerdi. Bu koca papakların ortasında birer tuğra parlıyordu. Sırtlarına asker elbisesi değil, nice yıllar sonra Kazaklar içinde ve nicelerini gördüğüm kazak mantoları giymişlerdi. Çizmeleri de galiba renkliydi. İşte bunlar, Padişahın Kürt askerleri imiş. Geçişleri ve görünüşleri hem heybetli, hem korkunçtu. Biz çocuklara öyle geldi ki, bu askerlerin karşısında düşmanlarımız tir tir titrerler.

İşte, o günden sonra bende, Kürt denilince uyanan hatıra, hep bu güçlü, heybetli, atlarını yeri sarsar gibi süren, iyi giyimli insanlar oldu.

Fakat birgün Kürdü Kürtler içinde görünce, hu çocukluk hatıralarımın izleri hazin bir şekilde silindi: 1916 başlarında Kafkas cephemiz, Erzincan batısındaki Karadağ hattına kadar çekilmişti. Benim birliğim, Kemah boğazında, Munzur dağları eteğinde üslenmişti. Munzur dağları, Dersim denilen ve son zamana kadar Devletin hiç bir suretle yerleşemediği dağlık, esrarlı bölgenin kale duvarları gibidir. Üzerleri yaz - kış karlarla örtülüdür. İşte biz Kemah boğazına yerleştiğimiz zaman hana sık sık verilen vazife, bu dağlara tırmanıp, onun karlı geçitlerinde, zirvelerinde askerimle keşifler yapmaktı. 19 yaşında bir yedek subaydım. Her dakikası har türlü ihtimaller içinde geçen bu çetin maceralar beni sarardı.

Hakiki Kürdü, evvelâ bu dağlarda gördüm. Ve bu gördüklerim, benim çocukluk hatıramdaki Hamidiye Süvarilerinin izlerini birden ve tamamen sildi. Bu Dersim boğazlarında, zirvelerinde rastladığım ve hem bizim kendilerine "Kürt" dediğimiz, hem onların kendilerini "Kürdem" diye tanıttıktan yaratıklar, Tanrının hiç bir yerde, hiç bir kuluna lâyık görmediği çıplak bir sefaletin, açlığın, mutlak yoksulluğun korkunç ve tarif kabul etmez hiçliği İçindeydiler.

Meselâ, ilk gördüğüm Kürdü hatırlarım: Karlar içinde, yalınayaktı. Göğsü - bağrı açıktı. Saçı, sakalı, bıyığı, göğüs kılları buz tutmuştu. Giysisi don gömlekten ibaretti ve bu gömleğimsi şeyin içi, tipiden **karta** dolmuştu. **Ama** bize övündü, "Ben ağanın kuluyum" diye..

Ondan sonra bunları ve bu bölgeleri, çeşitli zamanlarda, ya asker, ya devlet görevlisi olarak görmek imkânlarım oldu. Ve gittikçe daha derinden şuna kani oldum ki, biç bir yerde insanlar için hayat, bu kadar çetin olmamalıdır.

Türkiye'de Kürtler var mıdır? Ve Kürtler kimdir?

Bu soruların birincisinin cevabı şudur: Evet, yurdumuzda Kürt vatandaşlarımız vardır. 1927 ilk nüfus sayımına göre, Türkiye'de 13 milyon 648 bin insan yaşıyordu. Bu nüfusun 1 milyon 357 bin 347'si Kürttü. 1955te nüfus yekûnu 24 milyon 65 bin oldu. Resmi rakamlara göre, bu nüfusun 1 milyon 504 bin 82'si Kürtçe konuşur olarak gösteriliyordu. 1965 sayımında genel yekûn 31 milyon 291 bin 207 ve Kürtçe konuşanlar 2 milyon 327 bin 778 oldu.

Kürtlerin anayurdu ve "Kürt" deyiminin gerçek mânası üzerinde kesin bir görüş birliği yoktur. Gerçi Lord Cürzon'un Genel Kurmayca yayınlanan bir eserinde ve Şükrü Mehmed'in "La Question Kürde" isimli eserinde Kürtlerin Turanı oldukları yazılıdır. Ancak, Kürtlerin vaktiyle İran yaylasının batısında, meselâ Zagros dağlarında yaşayıp, oradan daha kuzeye yaydan, bu suretle Doğu Anadolu yaylalarına göçen Âri bir kavim oldukları baklandaki görüş birliği daha kuvvetli görünmektedir. Bu Ârilik vasfı, antropolojik balamdan da barizdir. Fakat bütün bunlar, Kürtlerin Turanî kollarla karışmış oldukları gerçeğini tabii kapatmaz. Zaten çağımızda ve dünyanın hiç bir ülkesinde saf ırk olmadığına göre, elbette ki Kürtler de ırkî bir halita vasfım gösterirler. Kürtlerin tek tarihçisi olan Bitlis Hakimi Şeref ban, Kürtlerin Anadolu'ya göçünü İran kaynaklarına bağlıyarak izah eder.

Ararlar zamanında bu bölgede Lahordu ve Yunanlı Ksenofon'un "Anabasis = Onbinlerin ricatı" isimli eserinde ve Kürtlerin bugün yoğunluk gösterdikleri bölgede Karduklardan bahsedilir.

Bizde Kürtler hakkında ilk resmi eser, Meşrutiyet devrinde, 1915'te Muhacirin Umum Müdürlüğü adına Alman Dr. Friç tarafından yazıldı (*). Bu eserde Prof. Veber'den ve Rus Akademisi kaynaklarından nakiller vardır. Dr. Friç'e göre, mütecanis bir Kürt dili yoktur ve Kürtçede Türkçe kelimeler çoğunluktadır: Kürt milliyetçilerinden Celâdet Bedirhan, daha

sonra, Suriye'de yazdığı "Gazi Mustafa' Kemal Paşa Hazretlerine açık mektup" isimli eserinde bunu cevaplandırır ve çok etraflı şekilde, mukabil iddialar serdeder. Aslında da Kürtler, kendi aralarında dört dil grupu konuşurlar: 1 — Kermenç, 2 — Lor (Lor), 3 — Gülhur (Lek), 4 — Guran. Ama tatbikatta ve genel olarak iki dil grupu seçilir: Kermenç ve Zaza. Nitekim şimdi bizim resmi istatistiklerimiz de böyle yürür. Fakat ne olursa olsun, bugün Türkiye'de, Kürtçe konuşan ve Kürt sayılan önemli bir vatandaş gru pumuz vardır.

Atatürk'ün ölümüne kadar hakim olan resmi cereyan "Türkiye'de Kürt yoktur, Türk vardır" merkezindeydi. Resmi toplantılar hep bu görüşle kapanı yordu. Bugün görüşler daha belirsizdir. Ama şu bir gerçektir ki, bizim Kürtçe konuşan Kürt vatandaşla rımız vardır ve bunlar üstün bir zekâ ve uyandırılmaya, sevilmeye, korunmaya lâyık, üstün bir çalışına gücü teşkil ederler. Millî Mücadelede, bütün eski isyan hatıralarına rağmen sakin bir sadakat gösteren bu kütleden Atatürk takdirle bahsediyordu. 1925'te bir ilim heyeti tarafından hazırlanıp, gerici bir risa leye reddiye teşkil eden ve Mustafa Kemal'in emri ile 20 bin nüsha olarak bastırılıp bütün yurda yayılan bir broşürde şu ibare vardır:

"Hakimiyeti milliyemiz, hukuku tabiiyeden, maslahattan doğmuş; kan dökülerek alınmış, Türk ve Kürt milleti muahhidesinin mücahedesiyle, iktisab zafer ve galibiyet etmiştir.." (**)

1925'te Şeyh Sait isyanı da Kürt halkının isyanı değil, Kürt şeyhlerinin, beylerinin, ağalar mm isyanı idi. Ama ne çare ki, bugün de bu halk, bu beyler, şeyhler, ağalar ahtapotu elinde inlemektedir ve bu ahtapot, iki kaynaktan gıda alır:

1 — Aşiretler sistemi,

2 — Aşiretler sisteminin dayandığı toprak ve mera mülkiyeti.

Evet, aşiret bey ve ağalan, hep şeyhlere, eşkıyalara ve kendi silâhşorlarına dayanırlar. Aşirettik olmasa, Doğuda eşkiya olmaz. Aşiret ağaları, beyleri ve onların köleleri olan şeyhlerle eşkiyalar ise, Doğuda toprak ve mera mülkiyeti temeli üzerinde yaşarlar. Aşiretliğin tasfiyesi, hem Kürt denilen halkın, hem memleketimizin istikbalinin emniyet ve hürriyeti olacaktır. Bu da ancak, büyük toprak ve mera mülkiyeli yerine, küçük toprak mülkiyetini ve küçük müstahsi lin, Allahın yarattığı dağlardan, meralardan, emniyetle faydalanmasını sağlamakla mümkündür. Yâni, Doğu bölgelerine mahsus kanuni kayıtları ihtiva eden, fakat derhal ele alınması, uygulanması gereken» inkılâpçı mahiyette bir reformla... Ve bu reform, bolşe viklik değil, halkçılıktır, milliyetçiliktir. Çünkü bolşevik, küçük toprak mülkiyetini savunmaz, bilâkis tasfiye eder.

Fakat, ağalar ve beyler, aşiret adına söz sahibi olmayı ve böylece de toprak ve meralar üstünde sa hipliği kaybederse, onların uşakları olan şeyhler ve eşkiyalarla parazit silâhşorlara ve bu arada, bu mütegallibenin goygoycuları olan oy avcılarına da yer kalmaz. Halk, memlekete ve devlete ısınır. İstikbalini ve emniyetini, bu devletin bekasında görür.

Aşiret nizamı cezri bir kararla tasfiye edilemez ve Doğuda küçük toprak sahipliğiyle küçük müstahsilin meralardan İstifade emniyeti sağlanmazsa, bu ağalarla beylerin, bu devletin başına daha pek çok Şeyh Sait'ler çıkarabilmeleri her zaman mümkündür.

Evet, Doğu illerinde küçük toprak mülkiyeti! Doğu illerinde küçük çiftçilik! Doğuda herkese toprak, her çiftçiye mera hakkı...

Bugün Doğu illerini yalnız saran değil, akıl almaz facialara da meydan veren sosyal düzensizliğin, kokmuş, tefessüh etmiş aşiret nizamının karşısına ilk adımda, ancak bu küçük toprak mülkiyeti ve küçük çiftçiye mera hakkı ile çıkabiliriz. Doğuda köylü, kendi malı olan toprağa ve kendi köy sınırları içinde, sınırları belli mera hakkına sahip olduğu gün, bu illerde derebeyinin, ağanın, şeyhin ve onların azılı silâhşorlarının nefesleri, kanun yolu ile kesilmiş olur. Bu kanunî ıslahatın; gerek siyasi, gerek sosyal mânaları ile, stratejik değerleri de vardır.

Bu tedbirler, Doğuya komando birlikleri göndermekten elbette ki daha mühimdir. Çünkü Doğuda aşirettik, ağalık, beylik ve eşkiyalık, ancak bugünkü toprak mülkiyeti nizamı üstünde yaşar. Doğuda eşkiya, ağanın silâhşoru, yardımcısı, kiralık katilidir. Ağanın, beyin, şeyhin halk üzerindeki baskısını, korkusunu devam ettiren silâhta kuvvetidir. Doğuda eşkıya, ağalar, beyler, şeyhler arasında müzayede ile sahip değiştirir. Eşkiya kendi iradesine de sahip değildir. O, sahibi ne derse onu yapar. Çünkü o, bîr "kira adamı"dır.

Kan dâvalarını da Doğuda ağalar besler. Çünkü kan dâvalarının temelinde de toprak dâvaları yatar.

Hulâsa, Doğuda asayişin sağlanması, yolun emniyeti, devlet hakimiyetinin teminatı, köylerde okulun, öğretmenin tutunabilmesi ve halkın devlete sadık devlete minnettar kütleler haline gelebilmesi için aşirettik nizamının ve onun beslediği Ortaçağ kalıntılarının tasfiyesi şarttır. Aksi takdirde zaman, bu bölgelerde kimbilir ne maceralara, ne beklenmeyen facialara gebedir. Çünkü ağa, bey ve şeyh, yalnız geriliğin, Ortaçağın, mütegallibeliğin ve cinayetlerin âmili ve sürdürücüsü değil, ayni zamanda yabancı menfaatlerin ve tahriklerin de hem düzenleyicisi, hem sözcüsü, hem temsilcisidir.

(*) *Kürtlerin yoğun bulunduğu Doğu illeri, Yavuz Suttan Selim zamanında Osmanlı nüfuzu altına girdi. Fakat hiç tir zaman tam mânasiyle feth olunamadı. Oralarda Osmanlı hakimiyetinin ter mili olan toprak mülkiyeti tarzı, yani Timar, Zeamet, Has usûlleri de uygulanmıyordu. Memleket, 14'ü azli mümkün olmayan, 28'i azledilebilen emirler ve ekrât beyleri, yani hakiki derebeyler elinde kaldı. Hattâ bu emirliklere Saray fermanlartnda "Meƒrûz-ül kalem ve Maktû-ül kadem hükümet" deniliyordu. Bunlar daima müstakil kaldılar.*

(**) *Hâkimiyeti Milliye* ve *Hilâfeti İslâmiye. Yeni Gün Matbaası. 1341 (925) Yirminci bin.*

CASUSLAR SAVAŞI

ALFRED PİLNY
Milyoner fotoğrafçının komünist casusu

Casusluğun tarihi, hiç şüphe yok ki, insanlığın tarihi kadar eskidir. Fakat her konuda insanlığa büyük yenilikler getiren XX. Yüzyılda casusluğun da şimdiye kadar görülmemiş bir gelişme geçirdiği ortadadır. Hattâ, bu bakımdan XX. Yüzyılın birinci yarısıyla ikinci yarısı arasında bile büyük başkalıklar görülmektedir. Bir zamanların eri usta casusu sayılan Mata Hari artık, Penkovski'lerin, Philby'lerin, Macload'ların yanında pek masum kalmaktadır.

Casusluğun bu görülmemiş gelişmesiyle birlikte, Doğu ile Batı arasında bir de câsus ayartma yarışı başlamış bulunuyor. Federal Almanya Dışişleri Bakanlığının geçenlerde yayınladığı bir rapora göre, son on yıl içinde, komünist ülkelerden yalnızca Batı Almanya'ya 100'ü aşkın, yüksek kademeli haberalma görevlisi sığınmıştır. Gene aynı rapora bakılırsa, bunların arasında Sovyet, Polonya, Çek, Macar ve Doğu Almanya casusluk örgütlerinin en önemli kişileri de vardır. Bu sığınmalar sayesinde Batılılar, komünist ülkelerin haberalma çalışmaları konusunda çok önemli bilgiler almışlar ve kendi içlerinde bulunan bazı komünist ajanları meydana çıkarmak olanağına kavuşmuşlardın Öteyandan, sığman ajanlardan alınan bilgilerle komünistlerin çalışma metodları da öğrenilmiştir. Bu sayede, devlet sırlarını daha iyi saklamak için yeni bazı metodlar geliştirilmiştir.

Kafalar karışmasın diye

Federal Almanya içişleri Bakanlığının böyle bir rapor yayınlamasının amacı, bazı gözlemcilere bakılırsa, son günlerde Bonn'da yapılan bazı tutuklamaların kamuoyunda yaratacağı şüpheleri dağıtmaktan başka birşey değildir.

Bundan bir süre önce, Birleşik Amerika tarafından Yarbay Yevgeny Runge olarak adlandırılan yüksek kademeli bir Sovyet casusu Batıya sığınmış ve Batı ülkelerinde Sovyetler hesabına çalışan kimseler hakkında bazı açıklamalar yapmıştı. Bu açıklamalar üzerine, Bonn'da, aralarında Dışişleri görevlileri de bulunan beş kişi tutuklanmış, hâttâ bunlardan bir kadın da kendini, tutuklu bulunduğu hücrede asmıştı.

Federal Almanya İçişleri Bakanlığı, yukarıda sözü edilen raporu geçenlerde yayınlayarak kamuoyunu fe-

50 YILLIK KOMÜNİZMİN RUSYA'YA GETİRDİKLERİ

(Bu sayfa bir Rus propaganda eserinden değil, İngilizlerin meşhur **The** Illustrated London News dergisinden alınmıştır)

İhtilâl sırasında Rusya, bir tarım ülkesiydi. Bugün, dünyanın ikinci endüstri ülkesidir. 1920'de kömür 8,5 milyon tondu. 1965'teki 578 milyon tondur. Ham petrol 3.8 milyon tondu. 243 milyon tona çıktı. Pig demir bin tondu. 66 milyon ton oldu. Çelik 2 bin tondu. 91 milyon tona yükseldi. Bu başdöndürücü gelişmenin başında işçi emeği en esaslı rolü oynadı. Resimlerde, kenardaki, adını stakhanovizme veren maden işçisi Aleksey Stakhanof, onun yanındaki isa bugün, Frunze tekstil fabrikasındakı modern tezgâhlardır.

Tarımın endüstrileşmesi geniş Rus topraklarının verimini inanılmaz ölçüde arttırdı. İhtilâl sırasında tarım büyük el emeği isteyen, iptidaî metotlarla yapılan bir işti. Kenardaki resimde görüldüğü gibi. Yandaki resim ise Çin hududundaki bir modern devlet çiftliğini göstermektedir. Sovyetler Birliğinde 1922'de ekilmiş toprağın genişliği 77,7 milyon hektardı. 1965'te bu genişlik 185,9 milyon hektara çıkmıştır. Şimdiyse Sovyetler Kuzey Rusya'daki ve Sibirya'daki bakir toprakları tarıma açmış bulunmaktadırlar.

Rusya'nın en korkunç gelişmesi ilim ve bilhassa roket sahasında olmuştur. Sovyetler bu suretle, fezanın fethinde 1 numara olabilmişlerdir. İlk suni peyki Ruslar 1957'de atmışlar ve 18 Nisan 1961'da ilk insan, kenarda resmi görülen Gagarin, fezada dolaşmıştır. 1965'te ise ük Rus feza gemisi aya yumuşak bir iniş yapmıştır. Bu yıl, Ruslar Venüs'e de ulaşmışlardır. Şimdi, Kızıl Meydan'da yapılan törenlerde Rus halkının en ziyade alkışladığı bu roketler olmaktadır. Yanda, bunlardan biri görülmektedir.

rahlatmaya çalışırken, Doğu Almanya haberalma görevlileri de, Yarbay Runge konusunda bazı açıklamalar yaparak görünüşü kurtarmaya uğraşıyorlardı. Doğu Almanya görevlilerinden Yarbay Gerhard Kehl'in yaptığı bu açıklamalara bakılırsa C.I.A. tarafından Yevgeny Runge diye tanıtılmak istenen adam gerçek bir Sovyet casusu değil, bir türedir Doğu Berlin'de yaşayan Eugen Runge adlı bir serseridir.

Asıl problem

C.I.A. bir Sovyet casusunu ele geçirir de Sovyet haberalma servisleri boş durur mu? Doğu Almanya, Yevgeny Runge'nin Yevgenv Runge olmadığını isbatlamaya çalışırken, Moskova da, bir Batılı casusun kendisine sığındığını büyük bir gürültüyle ilân etmiştir. Fakat Amerika'nın bu konuda yaptığı açıklamalara bakılırsa, kendisini Smith diye tanıtan bu kişi bir ajan değil fakat Sovyetler'e sığındığı sırada Hindistan'daki Amerikan büyük elçiliğinde ufak bir görevde çalışan zavallının biridir.

İşte bu sıradadır ki gene Batı Almanya'da Doğu Almanya hesabına çalışan bir yeni şebeke ele geçirilmiştir. Bunun başında 50 yaşındaki editör Alfred Pilny vardır. Daha önemlisi, Pilny'yi yanında çalıştıran ve fotoğraf kralı olarak bilinen mültimilyoner Hans Heinz Porst da ayni ithamın altındadır.

İki blok arasındaki casuslar savaşı böyle devam edip giderse, günün birinde kimin kimin hesabına çalıştığını, kimin kim olduğunu anlamak gerçek bir problem haline gelecektir.

GÜNEY PASİFİK

Ton balığı savaşı

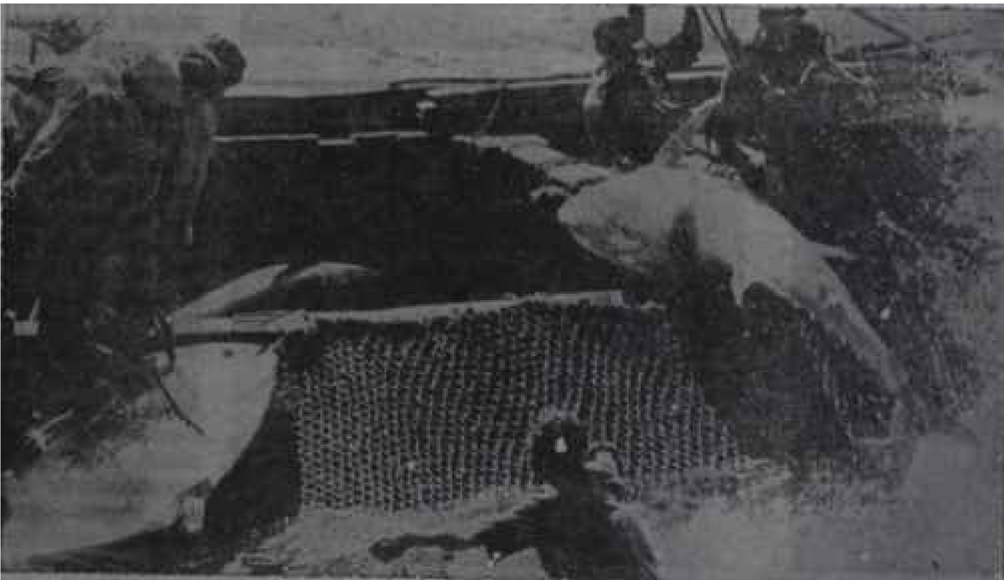
İkliminin tatlılığı ve çevresinin güzelliğiyle **tanınan** Güney Pasifik'te, yıllaryılıdır, ilân edilmemiş bir **savaş** sürüp gidiyor. Bu, onaltı yılı aşkın bir süredir Birleşik Amerikalı balıkçılarla bazı Lâtin Amerika devletleri, özellikle Peru ve Ekvador arasında süregelen "ton balığı savaşı"dır.

Birleşik Amerika, bir ülkenin karasularının en fazla 12 mil olacağı görüşündedir ve bu 12 milin dışında kalan açık denizde bütün ülkeler balıkçılarının avlanma özgürlüğünün bulunduğunu ileri sürmekledir. Oysa Lâtin Amerika ülkelerinin çoğu, karasularını kıyılarından 200. mil öteye kadar uzatmakta ve bu 200 mil içinde yalnızca kendi balıkçılarına avlanma özgürlüğü tanımaktadır. İşte bu görüş ayrılığı yüzünden, Kaliforniya'daki San Diego ve San Pedro gibi balıkçı limanlarından kalkarak Lâtin Amerika kıyılarında ton balığı avlamaya giden Amerikan balıkçı tekneleriyle Peru ve Ekvador donanmaları arasında sık sık çatışmalar çıkmaktadır.**

Çok nâzik bir konu

Bununla **birlikte,** Lâtin Amerikalılar, çoğunlukla, Amerikan balıkçı teknelerini limana çekip cezaya çarptırmakla ve avlanmaktan alakoymakla yetinmektedirler. İşin kötüsü, Amerikan Kongresinin 1954 yılında kabul ettiği Balıkçıları Koruma Kanunu, Amerikan hükümetini, bu biçimde cezaya çarptırılan balıkçı teknelerinin zararını kendi cebinden ödemekle yükümlü kılmaktadır. Amerikan hükümeti, bu kanun gereğince, şimdiye kadar gemileri cezaya çarpılan balıkçılara 1 milyon dolara yakın para ödemiş, fakat buna karşılık, Lâtin Amerika ülkelerinden metelik bile koparamamıştır.

Üstelik, San Diego ve San Pedro'nun kovalamaca oynamaktan usanmış balıkçılarının 'acı acı belirttiklerine göre, kendilerini Güney Pasifik'te tespit eden uçaklarla yakalayan gemilerin hemen hepsi, Lâtin Amerika ülkelerine, Amerikan askerî yardımından verilmiştir. Balıkçılar, kendi aleyhlerine işleyen bu yardımın durdurulması için şimdiye kadar çeşitli defalar Amerikan Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarına başvurmuşlarsa da, sonuç alamamışlardır.

GÜNEY PASİFİKTE BALIKLAR VE BALIKÇILAR
Balık - balıkçı değil, balıkçı - balıkçı savaşı

BİR GERÇEKÇİ YAKLAŞIM

EYLAT olayı ve onu izleyen İsrail misillemeleri, Orta Doğuda barışın ne kadir titrek ve kaygan temeller üzerinde durduğunu, daha doğrusu, durmaya çalıştığım en iyimserlerimize bile açıkca göstermiş olmalıdır.

Orta Doğuda her an genel bir savaşa gidebilecek nitelikte, pek tehlikeli bir huzursuzluğun bulunmasının başlıca nedeni, yüzyıllardır Arap bilinen topraklarda, İkinci Dünya Savaşından sonra bir İsrail devletinin kurulmuş olmasıdır. Bu devletin, yalnız birinin ikisinin değil, bütün büyük ülkelerin işbirliğiyle kurulmuş olması ise A rapların huzursuzluğunu daha da artırmaktadır. Araplar, Batının kendi sırtlarından Yahudilere yaptığı bu cömertliği birtürlü kabul edememektedirler. İsrail devleti bugün ortada duran bir gerçek oldu ğuna göre, Arapların onu tanıma mak için ayak diremelerini belki inatçıhk sayabiliriz ama, duydukla rı kırgınlığı haksız bulamayız.

A. Halûk Ülman

İnsan yaşantısında olduğu gibi ulusların yaşantısında da duygular sürekli değildir. Bu bakımdan, Arapların İsrail'e karşı duydukları kırgınlık da önünde sonunda bugünkü kuvvetini kaybedecek, bugünkü inatçı tutumları, önünde so nunda, yerini acı bir gerçekçiliğe bırakacak ve İsrail, günün birinde Orta Doğu devletleri arasındaki yerini alacaktır. Hem de Araplar la her türlü olağan ilişkiler kurmak ve gemilerini Süveyş ile A kabe'den rahatça geçirmek üzere..

ANCAK, İsrail'in o kadar özledi ği bu durumun akşamdan sabaha gerçekleşmesini beklemek, hayaldir. Şimdi üzerinde Yahudilerin yaşadığı topraklarda bir zamanlar çoğunluğun Araplarda olduğunu hatırlayanlar hayatta kaldıkça, İsrail kurulurken yarinden yurdundan olan Arapların evlâtları kendilerine yeni bir yuva edinmedikçe huzursuzluk sürüp gidecektir. Hele Arap ülkelerinin başında, yönetimlerinin gücünü dış politikadaki başarılarından değil de, İsrail karşısındaki uzlaşmazlıklarından alan liderler bulundukça, Orta Doğu huzursuzluğunun bugünden yarına ortada kalkacağını hiç beklememek gerekir. İsrail, bu gerçeği böylece kabullenmek zorundadır.

Arap - İsrail anlaşmazlığının kesin çözümü yalnızca zamanın unutturucu gücüne bağlı olduğuna göre, İsrail'in bugünkü tutumu pek de gerçekçi görünmüyor. İsrailli yöneticiler, Haziran savaşı sırasında ele geçirilen Arap topraklarında kalmak için direndikçe, Arap İsrail düşmanlığım daha da körükleyecekleri gibi, yenilgiyi hatırlayanların sayısını da artıracaklardır. Böylece, anlaşmazlığın kesin çözümünü, belki de İstemeden, geciktirmiş olacaklardır Öteyandan, işgal edilen Arap topraklarındaki İsrail varlığını kendilerini Araplara tanıtmak için bir zorlama diye kullanmala an da hiçbir olumlu sonuca ulaşamıyacaktır. Çünkü önemli olan, Arapların İsrail'i sözle tanımaları değil, onunla birarada yaşamaya içten yanaşmalarıdır. Bugün bu zorlama karşısında İsrail'i tanısa lar bile, acı duygular dinmedikçe, yarın gene onun canına kasdetmeye kalkışabileceklerdir.

DURUMA bu gerçekçi açıdan bakılınca, Orta Doğu barışım korumak için yapılacak en akıllı iş, Arap ülkelerinde eski hesaplan unutmaya istekli genç bir kuşan ve yeterli yöneticiler yetişinceye kadar, Arap - İsrail geçimsizliğinin yani yeni çatışmalara ulaşmasını önleyecek yolları aramaktır. Bu konuda görevin büyüğü de A raplara veya İsrail'e değil, Birleşik Amerika ile Sovyetler Birliği' ne dilemektedir. Eğer bu devletler günün birinde bu yüzden birbirle riyle karşıkarşıya gelmek istemi yorlarsa, herşeyden önce, Arap - İsrail geçimsizliğini kendi uluslararası çekişmelerine araç yapmak tan dikkatle kaçınmalıdırlar. İkincisi de; gene bu iki devlet, İsrail devletinin Araplar tarafından mutlaka tanınması ve Arapların son savaş sırasında yıkılan prestijinin kurtarılması gibi sevdalardan vazgeçmelidir. Bunun yerine, iki taraf arasında, Araplara geçmişi unutacak zamanı kazandıracak bir "modüs vivendi"-geçici anlaşma bulmaya çalışmalıdırlar. Son zamanlarda Yugoslav Devlet Başka nı Mareşal Tito tarafından öne sürülen plân, bize, bu geçici anlaşma için en elverişli öneri gibi görünüyordu. Ne yazık ki Birleşik Amerika, üzerinde tartışmaya bile girişmeden, bu plânı bir kenara itivermiştir.

Nihayet, iki büyük devletin Orta Doğuda dikkat etmeleri gereken bir başka nokta da, Araplarla İsrail'in karşılıklı silâhlanmalarını mutlaka önlemek olmalıdır. İsrail'in elinde en gelişmiş Batı silâhları bulunduğunu çoktan biliyorduk. Eylat olayı, Sovyetler Birliği'nin de Araplara karşı çok cömert davrandığım açıkça göstermiştir. Acaba bu iki devlet, kendilerinin önayak oldukları bu silâhlanma yarışının ne kadar tehlikeli sonuçlar yaratabileceğini anlamak İçin, birbirleriyle Orta Doğuda çarpışmaya tutuşmayı ve dünyayı ateşe atmayı mı beklemektedirler?

Şirketler trafiği

Türkiye nin sadece film yapıcılığı alanında re kortmen olduğu sanılırdı. Açıklanan bir istatistik şirket yapma ve şirket bozma konusunda da memleketimizin iddia sahibi olabileceğini göstermiştir. Bir tek eylül ayında Türkiye'de 163 şirket kurulmuştur. Bunların sermayesi 48 milyon liradır. Buna mukabil aynı sürede 84 şirket fesih veya tasfiye muamelesine tâbi olmuştur.

Kurulan şirketlerin çalışma konuları Türkiye'de hangi sahaların, işadamları tarafından en verimli saha addedildiğini göstermektedir. Bunlardan 10? tanesi "toptan ve perakende ticaret" ile uğraşacaktır. Birinin malını ötekine satacaktır. Bu iş için konulmuş olan sermaye tutarı 27 milyon liradır. Rakamlar inşaat alanının da kârlı olduğunu belirtmektedir. 12 şirketin iş konusu odur. Buna mukabil sanayi sektörü öyle aşırı bir rağbet görmemektedir. Belki de bunun sebebi orada büyük sermayelerle büyük kârların sağlanması ve börek tepsisini kodamanların, kendi aralarında paylaşmalarıdır.

İstatistik, ekonomik gelişmenin hangi bölgede daha fazla olduğunu da anlatmaktadır. Tabii İstanbul, en büyük payı almaktadır:' 87 şirket. İkincilik, tahmin olunabileceği üzere İzmir'dedir: 16 sirket. Üçüncü Ankara'da ise 9 şirket kurul muştur.

Doğu hasretle ilgiyi, işadamları da Doğu ile il gilenmek için Hükümetin teşvik edici kolaylıklarını beklemektedirler.

MUSTANG 1968
Kumarda kazandı

OTOMOBİL

Bundan birkaç yıl önce Henry Ford, arabalarının dünya pazarlarındaki kötü durumu karşısında yeni bir model çıkarmayı düşünür. Görev, Lido İacocca'ya verilir: İacocca, Avrupa'ya gidip yerinde incelemelerde bulunduktan sonra, yaşlısından gencine, herkesin alabileceği bir modelin projesini hazırlayacaktır.

İacocca Avrupa'ya gider, araştırmalar yapar. Dönüşünde şu karara varır: "Herkes, kendine uygun bir araba aramaktadır. Bizim yapacağımız araba o derece değişik olmalıdır ki, herkes bu modelde kendi aradıklarını bulabilsin."

Ford mühendisleri beş ay çalışırlar, yeni arabanın projelerim çizerler. İacocca, plânları on defa yeniden yaptırtır. Nihayet, onbirincisinde "Evet" der ve Ford şirketinin yönetici komitesi, plânları görüşmek üzere toplanır.

Herkes projeyi inceledikten sonra oylamaya geçilir. Sonuç kesindir: bütün üyeler projeye karşıdırlar!

İacocca söz alır ve,

"— Bana bu görevi verdiniz, ben de çalıştım. Sizlere, istediğiniz projeyi sundum. Sizlerden ricam, projeyi bir kere daha gözden geçirmenizdir" der.

Müzakereler yeniden başlar. İkinci oylama yapılır, durum yine aynıdır: bütün üyeler projeye karşıdırlar.

O sırada Henry Ford ayağa kalkar, İacocca'ya dönerek,

"— Açıkça söylemek gerekirse, yanıldığınız inancındayım. Fakat, sizin için özel birşey yapacağım: Gidiniz, bu projeyi tatbik ediniz. Takdir hakkımı kullanarak size bu şansı veriyorum" der.

İacocca teşekkür eder ve salondan ayrılır.

, Son yılların en çok başarı kazanan modeli MUSTANG, işte böyle doğmuştur!

DEMİRYOLLARI

Genel Müdürlüğünü yaptığı 90 yıllık Wagon-Lits şirketi, 64 yaşındaki Andre Widhoff için hem bir aile ocağı, hem de istikbal vaadeden bir yerdir. Zira Şirket, uzun süre, babası Sacha Widhoff tarafından yönetilmiştir. Merkezi Paris'te bulunan bu Belçika şirketinin bugün 16 bin memuru vardır ve yılda 180 milyon dolarlık iş yapmaktadır.

Wagon . Lits, 26 ülkede 800 yataklı - vagon ve 172 yemekli - vagon işletmektedir. Hava ulaştırmasının rekabetine rağmen Wagon - Lits'nin gece nakliyatı gündengüne artmaktadır. Bu yüzden, son günlerde alınan bir kararla nakliyat daha demokratik bir şekle sokulmuştur: Bundan böyle yataklı- vagonlardan birinci mevkiler kaldırılacak, bunların yerini ikinci mevkiler alacaktır.

Yeni bir proje de şudur: Gelecek yıllarda Wagon - Lits, çalışmalarını otelcilik ve turizm alanına da sıçratacaktır.

HAVACILIK

Amerikan hava nakliyat şirketleri, müşterilerine, uçaklarında birer yerle birlikte karada da birer oda verebilmek için otelcilikle yakından ilgilenmeye başladılar. Dünyanın çeşitli yerlerinde 34'ten fazla otel işleten Pan American şirketinden sonra, son günlerde 2 numaralı hava nakliyat şirketi durumuna gelmiş olan TWA da otelcilik alanına el atmaya başladı. TWA yöneticileri, Hilton şirketisin Amerika dışındaki otellerini yöneten Hilton International şirketini satın almaya kadar vermiş lerdir.

Bunun yanında, Hilton şirketinin dünyanın çeşitli köşelerine dağılmış 35 oteli, 1965 yılında 1 milyar liralık iş yapmış ve 38 milyon lira kazanç sağlamıştır. Şirketin müdürü kararlıdır: TWA'-va hiç de küçük olmayan bir fiyat verecektir.

LCC'DE GÜZELLIK DERSI
Kafanın içindeki değil, üstündeki kitap!

MESUT ÜSTÜNEL
Paralı *sanat*

YENİ BİR MESLEK YENİ BİR ENDÜSTRİ

Eğer aynı meslekte alınan ücretler Türkiye ile Batı Ülkeleri ara sındaki hayat standardı nisbetinin ölçüsü sayılırsa, mankenlik alanın da fark hayli büyük olmalı. Dünya ölçüsündeki manken Twiggy'nin ka zandığı, her bir saat için bizim pa rayla 1500 liradır. Türkiye ölçütün deki manken Tülin Okan ile Deniz Adanalı defile başına 1500 lira alı yorlar. Bir defile uzun hazırlık gün leri istediği gibi, bu işin piyasası henüz yerine oturmadığından bir mankenin yılda kaç defileye çıkabileceği de meçhuldür.

Ama buna rağmen, mankenlikten sağlanan kazanç cazip olmalı ki bu iş yavaş yavaş bir meslek haline gelmektedir. Bundan dolayı İstanbul'da beş yıldır faaliyette bulunan bir okulu, LCC'yi, bu yıl bir ikinci mankenlik okulu da Ankara'da takip etti.

Manken Tülin Okan'ın açtığı bu okulun adı "Müzik, Resim, Zarafet, ve Mankenlik Stüdyosu"dur. Tülin Okan'ın yeni teşebbüsü de, LCC'ye eş milyon liralık yatırını yapan işadamı Mesut Üstünel'in o okulu da, simlerinden de anlaşılacağı gibi asit birer mankenlik okulu değildir. Bunlar, Batı Avrupa'da mevcut finishing school" tipi eğitim müeseseleridir ki genç kızlara birer "zarif hanım" olmak için gerekli bilgileri ve tecrübeyi vermektedirler.

Beş milyon yatırınca..

İstanbul'da, Nişantaşı'nda, Emlâk caddesinde **altı katlı bir bina** işgal eden LCC, bu alanda ilk denemeyi yapmış ve başarı kazanmıştır. Şimdi bu okulda, mankenlik kısmının yanında Muhsin Ertuğrul, **Hal**dun Taner, Refik Erduran, Yıldız Kenter gibi tanınmış sanatçıların yönettiği bir Tiyatro bölümü, gene uzmanlar yönetiminde bir Dekorasyon, Resim, Bale, Yabancı diller, Popüler müzik, Müzik, Sekreterlik bölümleri de vardır. Son zamanlarda mantar gibi türeyen özel okulların belki de en başarılıları arasında LCC bulunmakladır.

Okulun Müracaat ve Danışma kısmı, daha çok, şık bir lokali andırmaktadır. Onun hemen yanındaki geniş ve aydınlık odanın üç tarafındaki kanape-sedirlerde oturan şık ve zarif gençkızlar ve kadınlar da Twiggy'leri, Jean Shrimpton'ları hatıra getirmektedirler. Mesut Üstünel, dekor için masraftan hiç çekinmemiştir.

Fakat Üstünel, sâdece işadamı olarak kalmak istemiyor. Onun bir

RESIM KURSU
Çizgiler konuşacak

KÜÇÜKLER İÇİN BALE KURSU
Ağaç gençken eğilir

TİYATRO KURSU
Mimikler, konuşacak

de sanatsever yönü var. Tiyatro bölümü öğrencileri için hazırlanan 300 kişilik Deneme Sahnesinden heyecanla sözediyor ve başlanan, inşaatın maketini gösteriyor. Üstünel'e bu da yetmiyor.

"— Tiyatroyu halkın ayağına götüreceğiz. Bir arabanın arkasına bağlanan treyler sahne ile köy köy dolaşacağız. Tiyatro zevkini en ücra köşelere aşılamaya çalışacağız" diyor.

Bu gezilere, Üniversite'den iki sosyolog katılacak. Bunlar-, toplumun tiyatro eğilimi konusunda araştırma da yapacaklar.

Beş milyonluk da gayret

Ankara'da, Tülin Okan'ın stüdyosu, LCC'nin amacını taşıyor ama mütevazi bir başlangıç. Onun sermayesinde milyonlar değil, azimli bir genç kadının emeği var.

Tülin Okan, tecrübeliliği, şıklığı ve güzelliği yanında teşebbüs yeteneğine de sahip bir mankendir. Gündengüne gelişmekte olan mankenlik mesleğini tesadüflerin eline, bırakmak istememektedir. Bu amaçla geçen yıl Ankara'da, "Kırmızı Bale Pabuçları Stüdyosu"nda başlattığı ve 12 mezun veren' teşebbüsünü bu yıl yine Ankara'da, Tunalı Hilmi caddesinde açtığı "Müzik, Resim, Zarafet ve Mankenlik Stüdyosunda geliştirmek niyetindedir. Bu konuda kendine güvenmektedir. Nitekim, açılış kokteylinden birkaç gün sonra Stüdyosunda AKİS muhabiriyle konuşurken bunu belli etmekten âdeta zevk duyduğu gözden kaçmıyordu. Bir ara ayağa kalktı,,, yumuşak bir hareketle birkaç adım attı ve elindeki fotoğrafları gazeteciye uzatırken,

"— Bir manken için en önemli şey, giyindiği elbiseyi severek, istiyerek taşımaktır" dedi.

Sonra devam etti:

'"—Podyuma her çıkışımda kendi kendime telkin ettiğim şey, budur. İlk zamanlar bu, tabii, kolay olmuyordu. Yani kendimi unutup elbiseyi önemsemeyi, onu canlı ve hareketli birşeymiş gibi tutmayı, onun içinde âdeta kaybolup, yalnızca onu düşünmeyi zamanla öğrendim."

"— Her kıyafeti aynı kolaylıkla sevebilir misiniz?"

"— Elbette ki bu, mümkün değil. Bazı kıyafetler âdeta sizin için yapılmıştır; vücudunuza, kişiliğinize bir eldiven gibi uyuverir. Bazıları işe ilk bakışta sevimsiz gelir de, zamanla ısınır, onu değişik bir hava içinde taşımaya çalışırsınız. Bazen de; en çetin görüneni en iyi dostunuz oluverir. Mankenlik sanatı, biraz da, güç şeyleri taşıyabilme sanatıdır."

"— Ama her renk, her biçim de herkese gitmez ki!"

Tülin Okan; bunu duyunca, yakınında oturmakta olan arkadaşı, Türkiye'nin tanınmış mankeni Deniz Adanalı'ya baktı. Gülüştüler.

Deniz,

"— Evet, sevmediğimiz biçimler ve renklerle karşılaşırız bazen. Örneğin ben, kahverenginden mümkün mertebe kaçarım. Bana gitmez. İşe bakın; ki, bu yıl da çok moda!" diye içini çekti.

Mesleğin iki savaşçısı

Tülin Okan da, Deniz Adanalı da bu mesleğe -biraz da- tesadüfen

TÜLİN OKAN VE ÖĞRENCİLER
Defilesi 1500'den, saati 1500'e...

girmiş, kendi kendilerini yetiştirmiş, eğitmişlerdir.

Tülin Okan, kendisini bu işe atan. tesadüfü hiçbir zaman unutamamaktadır.

"— Çok küçük, kendini hiç ele şık ve zarif bulmayan, iddiasız bir kolej öğrencisiydim. Birgün, sıkı sıkı örülmüş saçlarımla, acele acele Kızılay'dan geçiyordum. Arkamdan bir sesin, 'Küçük hanım, küçük hanım! Manken olmak ister misiniz ? dediğini duydum ve durdum. Eğer bu, ses, Teknik Kız Öğretmen Okulunun sevimli Refet Hocasına ait olmasaydı, korkar kaçardım. Refet Hoca, ailemi ikna işini de üzerine alınca, mesele kalmadı. Tabii, o zamanlar bu işler çok daha zordu. Yirmi yıl oluyor nerdeyse..."

Sözü, Deniz Adanalı aldı:

"—Ben de ilk defa, 1954'te, Opera binasında; Kız Teknik'in büyük defilesine çıktım. Kendimi berbat bulmuştum o gün. Ertesi gün beğenildîğimi öğrenince şaştım ve sevindim."

"— Güç zamanlarınız oldu mu?"

Soruyu ikisi birden, heyecanla cevaplandırdılar:

"— Ne diyorsunuz! Bu, büyük bir savaştı. Özellikle Anadolu'ya, defile yapmaya gittiğimiz zamanlar büyük güçlüklerle karşılaştık. İlk zamanlar halk, bizi kantocu kız lifân gibi birşey sanmıştı. Elbiselere değil, bize bakıyorlardı."

Doğru. **Fakat savaş henüz** bitmiş . sayılmaz. Örneğin, **Varto yararına,** çok **yakında yapılan bir** büyük **defilede mankenler, bazı** basın- fotoğrafçıları ile âdeta yumrukyumruğu gelmek, çektikleri fotoğrafları ellerinden **almak zorunda** kalmışlardır. **Belki, mankenlerin soyunup** giyin dikleri **odayı gözetleyip resim çekmeyi bir gazetecilik sanatı sayanlar vardır ama bu, mankenlik** sanatıyla gerçekten bağdaşmıyacak bir iştir.

Mankenler için bir başka deri de, **devamlı şekilde kiloları kontrol altında tutma zorunluğudur. Bu konuda Tülin de, Deniz de** gerçekten şanslı. Her **ikisi de kilo** almamak için **değil, zaman** zaman, **kilo** almak için **çaba** sarfetmişlerdir. Tülin,

"**— Avrupa'da, genellikle, mankenlerin boylarıyla kiloları arasında çok büyük farklar var. Bu fark, 20'-ye kadar çıkabilmektedir. Tabii bizde, bu kadarı gitmiyor. Müşteriye satılacak elbiseler, çoğunlukla, en az 40 bedeninde olmalıdır " demektedir.**

Mesleğin bazı incelikleri

Zarafet ve Mankenlik Stüdyosu sahibi Tülin Okan'ın boyu 1.72, kilosu 59. Stüdyoda, zarafet ve mankenlik derslerini izleyen 45 öğrenci var. Bunların bir kısmı yalnızca zarafet, güzel yürümek, vücudu hareketle kontrol etmesini öğrenmek için okula devanı ediyor: İçlerinde, yaşını başını almış ev kadınları da var.

Tülin Okan,.

"— Yürümek, sanıldığı kadar kolay birşey değil" diyor. "Harekcet kalçadan başlar, geniş bir harekettir. Dizlerinizi birbirine çok yaklaştırır, ayağı, önce burun kısmını sonra tabanı, sonra da, topuğu yere basacak şekilde çalıştırırsınız. Bu sırada, denge çalışması da çok önemlidir. Merdiven inip çıkmak, aslında önemli bir iştir.

Bütün bunları öğrenmek" için, jimnastik ve zayıflama hareketleriyle beraber, dört aylık bir kurs yeterlidir. Ama, manken olmak için daha sıkı çalışmak gerekir. Bunu, altı ay olarak tespit ettik. Ritmik müzik, yürüme çalışmalarımızda büyük bir yardımcı olmaktadır."

Bugünün hayatının bir icabı

Hazır elbisenin ve butiklerin zengin modaevlerinin, yerini aldığı, giyimin zengin kadının tekelinden kurtulduğu ve gençlerin ekonomik bağımsızlığa kavuşup, giyim endüstrisinin gelişmesinde büyük rol oynadığı çağdaş dünyada, moda mankenliği, gün geçtikçe rağbet gören bir yeni meslek olmuştur. Çalışan ve terzilerde, kumaşçılarda fazla

vakit kaybetmeye imkanı olmıyan kadın, kendi tipine uygun manken üzerinde, kendisine en yaraşacak kıyafeti en kısa zamanda keşfetmek istemektedir. Bunun içindir ki, gelişmiş toplumlarda, sadece şık defilelerde değil, büyük mağazalarda da şık sık moda gösterilen yapılmaktadır.

Bu arada, moda mankenliğinin fotoğraf mankenliği ile birleşerek yeni bir sanat kolu şeklinde geliştiğini de gözden kaçırmamak gerekir.

Bir Twiggy, moda âlemine böyle fırlamıştır. Küçücük göğüsleri, upuzun sıska bacaklarıyla, yarım yüzyıl önce "çirkin" damgasını yiyebilecek olan bu 17 yaşındaki kapak kızı bugün bütün Avrupa'da, balmumundan mankenlerle vitrinleri süslemektedir. Ayrıca, kendilerini tehlikeli zayıflama rejimine tâbi tutan birçok gençkızın en çok benzemek istediği ideal tip olarak kabul edilmektedir.

Gene, dünyanın gelişmiş ülkelerinde, bu yeni endüstrinin değişik kolları türemiştir. Bunlar, gençkızların hayallerine yeni ufuklar açmış, manken okulları şeklinde dallanmış budaklânmıştır. Ancak, bu yeni gelişimin yalnızca belirli bir alanda, mankenlik alanında, durduğunu düşünmek yanlış olur. Bugün dünyanın birçok yerinde, gençkızlar ve genç kadınlar, bir Twiggy'ye benzemek, bir Tülin Okan gibi yürümek istemektedirler. Avrupa ve Amerika'daki "finishing school"lar, "hostes okulları", kadınlara zarif olmayı, iyi giyinip gerekli makyajı yapmayı, misafir ağırlamayı, değişik yemekler yapmayı ve kadınlık sanatını öğretmek amacıyla açılmıştır. Bu okullara devam eden yüzlerce kızdan belki sadece 20 tanesi manken olarak yetişmektedir. Bunların da ancak bir-iki tanesi tutunabilmekte, bir Twiggy gibi, sırf değişik tipli oldukları için bir fotoğrafçının, modaevinin ilgisini çekmekte ve birden kapağa fırlamaktadırlar. Tabii bu da, gelişimin başka bir yönüdür. Ama, tipik olduğu için seçilen kız derhal eğitime tâbi tutulmakta, tesadüflere bırakıl mamaktadır.

Bizdeki okullar şimdi bunu hazırlıyorlar.

EVLENECEK KIZ

İSTANBUL'UN sözü edilir semtlerinden birinde, ortanın üstünde, konforlu bir evin kabul gününde, süslü-püslü kadınlar oturmuş, çene çalıyorlardı. İçlerinden biri, derdini dökmek ihtiyacını duydu: Oğluna kız arıyordu. Gerçi etrafta güzel kızlar yok değildi ama, oğlana beğendirmek meseleydi. Hem, oğlan da büsbütün haksız sayılmazdı. Birkaç tane beğenecek olmuşlardı ama, tahkikatın altından neler çıkmıştı, neler!,.

Süslü . püslü hanımlar bir süre, dertli anneyi dinlediler. Gerçekten üzülmüşlerdi.

Ev sahibesi, oğlan anasına çikolata ikram ederken,

"— Doğrusu, size gelin gelecek kızın yerinde olmak isterdim" diye iltifatta bulundu.

"— Ah, kim istemez ki!" diye onayladı koro.

Oğlan anası, aradığı kızı tanımlamaya koyuldu:

"— Dal gibi ince, sarışın, iri siyah gözlü, ailesi ailemize uygun.."

Her kafadan bir ses geliyordu:

Bu sırada birisi, sevinçle,

"— Buldum, buldum!" diye bağırdı. "Dal gibi ince, sarışın, güzel mi güzel, hanım mı hanım bir kız biliyorum ben. Hem de varlıklı... Tam dengi dengine!.. Yalnız, gözleri yeşil mi, elâ mı, öyle birşey ya, pek hatırlamıyorum."

Oğlan anası.

"— Bir görelim" dedi. "Tabii, yüksek tahsili var, değil mi?"

Çöpçatanın kolu - kanadı birden kırılıverdi.

"— Valla, onu da pek bilemiyorum.." dedi.

Ardından, önemsemeyen bir edayla ekledi:

"— Hoş... çalıştıracak değilsiniz ya.."

Beriki fena halde sinirlenmişti:

"— Elbette ki çalıştırmıyacağız!" diye gürledi. "Elbette ki çalıştırmıyacağız! Ama, yüksek tahsili olmıyan bir kızı alamayız bu zamanda."

Süslü püslü hanımlar, bu konuda birden anlaşıvermişlerdi: Evlenecek kıza yüksek tahsil şart tı!

YÜKSEK öğrenim acaba ne için şarttır bir kıza? 1967 Türkiyesinde, Cumhuriyetin 44. yıldönümünde bir belirli çevre için kulara yüksek öğrenim ancak, daha iyi satılabilmek, daha iyi para et mek, daha oturaklı, daha zengin, daha parlak bir koca bulmak için gereklidir. Bu çevrenin dışında, büyük çoğunluk için yüksek öğrenim zaten sözkonusu değildir. Türkiye'de. 4 kız çocuğundan ancak 1'i ilkokula gidebilmektedir. İlkokuldan sonra öğrenim ancak, büyücek şehirlerdeki kızların hakkıdır. O da, taassup zincirini kırabilirlerse ve aileleri bu masrafı karşılıyabilirse...

'Kız liseleri, 1910'da açılmıştır. Meşrutiyetten önce kızlar, biraz müzik ve biraz elişi öğrenmekle yetinirlerdi. Bir kız evlenirken, bu çevreler onda bu bilgileri ararlardı. Bugün aynı çevreler, göstermelik bir yüksek öğrenim diploması istiyorlar. Yüksek Öğrenim yapan gençlerin büyük bir çoğunluğu da, yapılan bir ankete göre, eşlerini çalıştırmaya taraftar değil. Oysa ki, az gelişmişlikten kurtulmamız için kadının, iş hayatına katkıda bulunması şarttır. Türk kadını, Anadolu'da, bütün haklarından habersiz, tarım alanında ekonominin belkemiğini teşkil ederken, şehirlerdeki kızların, evlerinde oturup koca beklemeye artık hakları yoklar, Hem de, devletin en büyük nimetinden, okuma nimetinden yararlanarak—

Jale Candan

TÜRKÂY SAĞBÎL (SAĞDA), ESERİ VE SEYİRCİLERE
Kadınlar erkeklerden daha hamarat

SERGİLER

İki yerli ve bir konuk

Taksim Sanat Galerisi, yeni sergileme döneminde üç özel sergi getirdi: Birisi konuk, ikisi yerli.

Konuk Leon Jamgoçyan henüz yirmibirinde, Beyrut doğumlu, Ermeni asıllı, eğitimini İtalya'da sürdürmüş bir sanatçı. Gravür ve suluboyalarını sergilerken, aslında sergileme yeri olarak düşünülmemiş bir yeri değerlendirmeğe çalışıyor. Gerek sergileme yerinin ve gerekse sergilenen, işlerinin, küçük tanıtma yazısındaki yabancı yazıcı - eleştiricilerin tanıtma ve- değerlemelerine hiç de yaklaşık olmadığı, orta karar bulunduğu ilk bakışta anlaşılıyor.

Galerideki yerli ressamlar, Şadan Bezeyiş ile Yaşar Yeniceli, araştırıcı sanatçılar. İkisi de, resmin istediği ve çokluk ulaşılamıyan rahatlıktan henüz uzak bulunuyorlar. Ancak, safdışı kalmamış olmalarına rağmen, ikisi için de bir "tekrar"ın başlamış olduğu söylenebilir. Bu tekrarla Şadan Bezeyiş, yağlıboya, siyah-beyaz ve yağlıboya karışımı işlerinde dört yıl öncesindeki işle rinden daha bir küçük ve ışık geçirir yüzeylerle bir figürlemeye ulaşmakta ama, kendisi için bunun yeterli olduğu da kuşkulu. Donuk, nakış zayıflığı belirgin bu saplantıdan kurtulmak için kirletilmiş kırmızılı resmi umut verici.

Yeniceli ise, lekeci tutumundaki çalışmalarını daha bir gözden geçirme ihtiyacım duyduğunu resimlerinde gösteriyor. Lekelerin renk tadına eğilmiş ortaya toplanışları, yeni bir deyiş de olsa, Yaşar Yeniceli için yeterli değil.

GÜLTEKİN ELİBAL •

Kendi gözleriyle görenler

Kendi gözlerimle gördüğümü sizlere aksettirmiye çalışıyorum" diyen Türkây Sağbil'in, Ankara'da Sanatsevenler Derneğinde bir sergisi açıldı.

Ressam, elbette ki tabiatı, duygularım ona katarak verecektir. Ama, tuvale aktarılan bir konu, duyguyla başlayıp duyguyla bitmemeli. Böyle olduğu takdirde, sanatçı, resme dar açıdan bakıyor demektir. Oysa sanat, bir anlık duyguların ötesinde daha başka şeyler de ister.

Sağbil'in bu beşinci kişisel sergisinde daha çok peyzajlar ve portreler yer almış. Portreler hayli başarılı. Sanatçının bu tip çalışmalarında desen sağlamlığı ve renk olgunluğu daha bir belirgin. Kompozisyon düzeni de iyi.

Bütün bunlar, nedense, peyzaj çalışmalarında görülemiyor. Bir kere, tabiat çalışmalarında kompozisyon düzenine gereğince önem vermemiş. Ayrıca, tabloya giren unsurların birbirleriyle bağıntıları hemen hemen yok gibi. Aceleye getirilmiş çizgiler, bir anlık duyguya tutuklanmış boyalar seyirciye ne verebilir?

Türkây Sağbil, çalışmalarında samimi, birşeyler verebilme çabası içinde. Ama, işte hepsi bu!

Avustralya'dan **bir yâr var bizlere**

Avustralyalı ressam Evnice Lorraine Anderson, eserlerini Ankara'da Doğuş Galerisinde sergiledi. "Bir sanatçı, tecrübeler elde etmek istiyorsa, Avustralya'yı terketmek ve başka ülkelerde çalışmak zorundadır" diyen bu hanım ressamın sergisinde 10 büyük kompozisyon var. En başarılı kompozisyonunun adı "Hareketsiz Hayat (Manolya) Görünüş". Bu çalışmada daha ziyade sıcak renkler kullanılmış. Tablonun sağ alt köşesine yerleştirilmiş vazodaki manolyalar dikkati çekiyor. Beyazların tadı iyi,

Miss Anderson, tablolarım kısa veya uzun tuşlarla örmüş. Bazı çalışmalarında **büyük** yüzeylere de yer vermiş. Bir -. iki kompozisyonunda Matisse'den esintiler bulmak mümkün.

1960 yılında Avustralya'nın Sydney şehrinde Devlet Resim Akademisinin özel bir kursunu bitiren Evnice Lorraine Anderson, "Türkiye ve İran'ın camileri, özellikle Bizans eserleri beni çok etkiledi" diyor.

AYHAN İLTER •

Cumhuriyetimizin tarihinde hem mahiyeti ba*kımından, ama asıl aldığı önem ve doğurduğu sonuçlar itibariyle belki de en ilgi çekici olay 1925 Kürt isyanıdır. Atatürk* ve *İnönü tarafından, bir "karşı ihtilâl"in provası olarak değerlendirilen Şeyh Sait İsyanı fiilen Türkiye'de ki ilk çok partili hayat denemesini kapatmış, tesirleri uzun süre hissedilen Takrir-i sükûn ka nununun çıkmasının vesilesini teşkil etmiştir İzmir Suikastı ile onu takip eden safhayı da, bu olayın devamı olarak görmek kabildir. Her halde, Türkiye'deki bir çok devrim, 1925 Şeyh Sait isyanı üzerine yapılan temizliklerle gerçekleştirilmiştir. Bu isyan dolayısıyla akıtılan kan, devrimlerin bedelini teşkkil etmiştir. Olayda ilgi çekici taraf sadece hareketin gelişmesi değil, hazırlanışıdır da.. Bir zabıta veya casusluk romanı kadar meraklı olan bu devreye İngilizler, Kürdistan ülküsüne bağlı olanlar, yurt dışında bulunan son padişah, onun yurt içindeki ajanları, bazı şehzadeler ve bizim polisimiz de karışmıştır. Kürdistan Emiri olmaya hazır lanan bir Seyit adına, karşılarındaki İngilizdir diye bir Türk komiserle yapılan temaslar v Diyarbakır'a "Kürdistan Harbiye Bakanlığı' adına gelmiş İngiliz silah fabrikalarının teklifleri maceraya renk katan olaylardır. Her halde, 1925'in bu hadiseleri bugün mutlaka ve iyi bilinmesi gereken bir tarih parçasıdır*

GAZI PAŞA, İSMET PAŞA VE ARKADAŞLARI
"ihtilâli yapan tamamlayacaktır"

1925 şubatının 21. günü bir cumartesiydi. Ankara karla kaplıydı. Henüz yeşilliğine kavuşamamış Başkentte o tarihlerde sert bir yayla iklimi hüküm sürmekteydi. Kar bir defa başladı mı topraktan kolay kalkmıyordu ve bu, ilkbahar güneşine kadar devam ediyordu.

O cumartesi sabahı, şehrin tren istasyonunda belirli bir heyecan göze çarpıyordu. Kalın siyah paltoları içinde, kalpaklı bir takım adamlar oradan oraya koşuşuyorlar, üniformalı polislerle askerlerin fazlalığı dikkati çekiyordu. Bazı güvenlik tedbirlerinin alındığı farkediliyordu. İstanbul treninin gelme saati yaklaştığında sadece yakası veya tamamı kürk paltolu başka kimseler yavaş yavaş peronu doldurmaya başladılar. Aralarında Bakanlar, milletvekilleri vardı. Görevliler kendilerine saygıyla selâm veriyorlardı. Çok karşılayıcı, ısınmak için ayaklarıyla istasyon taşlarını dövüyordu. Yahut da, bir arkadaşının kolunda, hızlı hızlı yürüyor, peronun bir başından ötekine gidip geliyordu.

İstasyon şimdi bulunduğu yerindeydi. Fakat bir başkent istasyonundan ziyade basit bir dükkân önünü andırıyordu. Derme çatma binalar gar vazifesini görüyordu. Zaten Ankara'nın kendisi, henüz kasaba halinden kurtulamamıştı.

İstanbul treninin düdük sesinin uzaktan duyulduğu sırada istasyonda bir kaynaşma oldu. "Gazi Paşa geldi.. Gazi Paşa geldi.." fısıltısı bir anda kulakları doldurdu. Gazi Mustafa Kemal otomobilinden inmiş, perona girmişti. Üzerinde koyu renk, bir kürk palto, başında, iki yanına doğru sivri kalpağı vardı. Elinde bastonunu tutuyordu. Ortaboylu, ince, fakat heybetli ve mütehakkimdi.

Tren istasyona girdi. Son vagonu karşılayıcı grupun Önüne gelecek şekilde, durdu. Son vagon bir özel vagondu.

Özel vagonun ırka kapısından İsmet Paşa indi.

Gazi'den daha ufak tefekti. O da inceydi. Sırtında. kalın kumaştan siyah bir palto vardı. Onun kalpağı, ön ve arka tarafından sivriydi. Bu, Gazi'nin İsmet Paşa için seçtiği kalpak şekliydi. Bir gün, 2 numaralı adamının, kalpağını başına öylece geçirmesine itiraz etmiş,

"— Ben iki yanından sivrilen kalpak giyiyorum. Sen de, ön ve arkasından sivrilenini giyeceksin.." demişti.

İki adam, vagonun önünde birbirleriyle sarılıp öpüştüler, İsmet Paşa diğer karşılayıcılarının ellerini sıktı. Bunların arasında Başbakan Fethi Beyin -Fethi Okyar- yokluğu göze batıyordu. İsmet Paşa

1925 Kürt İsyanı ve Şeyh Sait

22 kasım 1924'te Başbakanlıktan istifasını vermiş, bir süre, İstasyondaki evinde hasta yatmış, sonra, Çankaya'da aldığı yeni evine, şimdi Pembe Köşk denilen yere taşınmıştı. Bu basit bir bağ eviydi ve geniş bahçesinin ortasındaydı. Sonradan, eve çok ilâveler yapılması gerekecektir.

İsmet Paşa orada da düzelememişti. Rahatsızlığı amipli dizanteriydi. Doktorlar kendisine tam bir istirahat tavsiye etmişler, İstanbul'a gitmesini salık vermişlerdi. İsmet Paşa Heybeliada'daki, bugün kendi malı olan evi kiralamış, annesi, eşi ve bir yıl önce doğmuş olan oğluyla birlikte oraya gitmişti.

Gazi kendisini iki ay kadar sonra, 20 şubatta, acele Ankara'ya çağırdı.

Doğudan gelen haberler

Ankara, o şubatın ikinci yansında, kaynayan bir kazandan farksızdı. Bir şeylerin dönmekte olduğunu herkes hissediyor, fakat olan bitenleri pek az kimse anlıyordu. Gazetelerde, Doğuda cereyan etmiş bir "eşkiyalık olayı" yer almıştı. Ama Cumhuriyetin başkentini bu basit zabıta vakasının karıştırabileceği hatırlara gelmiyordu. Zaten eşkiyalık olayının haberi gazetelerin arka sayfalarında, sütunların birinde, ufak şekilde çıkmıştı.

13 şubatta, Ergani'nin Piran köyünde, o civara gelen Şeyh Sait ile adamları ve köydeki jandarma müfrezesi arasında bir çatışma olmuştu. Eşkiya, telefon ve telgraf hatlarını tahrip etmişti Yetişen kuvvetler karşısında Şeyh Sait ve avenesi kaçmışlardı. Telefon ve telgraf hatları tamir edilmişti. Firarda olan eşkiyanın takip edilip yakalanması için gerekli emirler verilmişti.

Bunda telâşlanacak ne vardı ki? Böyle vakalar, yerine henüz oturmamış memleketin bir çok köşesinde görülüyordu.

Fakat ertesi gün Ankara'dan gazetelere verilen İkinci bir haber mideleri bulandırdı. Cumhuriyet gazetesi 17 Şubat tarihli sayısında şunları bildiriyordu:

"Bugünkü Vekiller Heyeti toplantısında Dahiliye Vekili Cemil Bey Cemil Uybedin- Piran hâdisesi hakkında tafsilât vermiş ve civardaki zabıta kuvvetleriyle tayyareler ve sair vasıtalarla eşkiyanın tenkili keyfiyeti lâzımgelenlere emredilmiştir. Meseleye kapanmış nazarıyla bakılmaktadır. Ankara mefahili bu işte İngilizlerin parmağı olduğu fikrindedir."

Bu nasıl "basit bir eşkiyalık olayı" idi ki, içinde İngilizlerin parmağının bulunduğu fikri "Ankara mehafili"nde belirmişti? Sonra, meseleye nasıl, "kapanmış nazarıyla" bakılabiliyordu? Bir yandan, eşkiya üzerine uçak gönderilirken..

Fakat bütün bunların üstünde, Ankara'da dikkati çeken, bir takım siyasî dalgalanmalardı. Gazi'nin faaliyeti gözden kaçmıyordu. Fethi Beyin sıkıntılı, bir halinin bulunduğu söyleniyordu. Bazı gerçeklerin saklandığı ve Önemli bir durumun olduğu inancı yaygındı. Nitekim Bakanlar Kurulunun toplantısıyla ilgili haberin yayınlandığının ertesi günü Meclise bir soru önergesi verildi ve İçişleri Bakanından izahat istendi. Cemil Bey, hadiseyi küçük göstermekte ısrar etti. Genç'te Şeyh Sait adında bir eşkiya çıkmıştı. Taraftarlarıyla beraber o civarda yağmacılık yapıyordu. Üzerine kuvvet sevkedilmişti. Fakat Hükümetin aldığı "ciddi tedbirler" sayesinde hadisenin pek yakında tamamile bastırılacağı tabiiydi İçişleri Bakanı artık "Piran olayı"ndan bahsetmiyor, "Genç olayı" diyordu.

Böyle bir hava içinde, 20 şubat cuma günü İsmet Paşa'nın, Heybeliada'daki istirahatini kesip birdenbire Ankara'ya hareket etmesi bomba gibi patladı. İsmet Paşa Başbakanlıktan ayrılmıştı ama Cumhuriyet Halk Fırkasının Genel Başkan Vekilliği görevini üzerinde taşıyordu. Fethi Beyle ihtilâfa düşüp İçişleri Bakanlığından istifasını veren Recep Bey de -Recep Peker- Fırkanın Genel Sekreterliğine getirilmişti.

Gerçi İsmet Paşa İstanbul'dan hareketinden önce gazetecilere:

"— Hem biraz gezmiş olmak, hem de Hükümet, Meclis ve Parti arkadaşlarıyla görüşmek maksadıyla Ankara'ya gidiyorum" dedi ama, buna kimse inanmadı.

Kendisini Başkente bizzat Gazi'nin çağırmış olduğu öğrenilmişti. Gazinin, karşılayıcı olarak istasyona kadar gitmesi bu hususta hiç bir şüphe bırakmadı.

Çankaya'daki ilk mülakat ve sonrası

Gazi, karşıladığı İsmet Paşa'nın kulağına eğilerek:

"— Doğruca Çankaya'ya, bize çıkalım. Seninle konuşacaklarım var.." dedi.

İsmet Paşa:

"— Başüstüne Paşam!" cevabını verdi.

İsmet Paşa ailesiyle dönmüştü. Onlara kendi evlerine, yalnız gitmelerini tenbihledikten sonra Gaziyle birlikte onun otomobiline bindi. Otomobil, birikmiş olan halkın tezahüratı arasında Çankaya'ya doğru yola çıktı. Gazi yolda mesele hakkında fazla konuşmadı, esasa girmedi. Sadece:

"— Vaziyet tahmin ettiğinden daha vahim" dedi ve ilâve etti:

"— Görüşürüz."

İsmet Paşa Doğudaki gerçek olaydan hiç habersiz değildi. Fakat elbette ki, Başkentten uzak bulunduğu için tafsilâtı bilmiyordu. Bunu ona Gazi, Çankaya'da, başbaşa kaldıklarında nakletti.

Piran'da başlayan, açık bir isyan hareketiydi. Şeyh Sait ve avenesi orada bir jandarmayı öldürmüş-

ler, iki tanesini de yaralamışlardı. Sonra, "din tadına savaş" bayrağı açarak yürümüşlerdi. Evvelâ telefon ve telgraf hatlarını kesmişlerdi. Piran'dan Eğil bucağına geçmişler, bucak müdürü ile on jandarmasının silâhlarım almışlar, onları esir etmişlerdi. Cüretleri arttığından Genç ilinin merkezi Darahini'ye saldırmışlar, orayı da zaptetmişlerdi. Darahini'de Şeyh Sait üç gün ve iki gece kalmıştı. Orada, Diyarbakır'ın ele geçirilmesinin planlandığı sanılıyordu. Zira âsiler Diyarbakır yolu üzerindeki Lice'ye hareket etmişlerdi. Güzergâhtaki Hani bucağı alınmış, Lice - Hani - Çapakçur - Palu telgraf hattı da kesilmişti. 20 şubatta, yani bir gün önce, âsiler muntazam ordu birlikleriyle kapışmışlardı. Hem de taarruz etmek suretiyle..

Gazi, İsmet Paşa'ya bunları anlatırken, henüz kapışmanın neticesini biliniyordu. Çarpışma Hanili Mustafa Beyin emir ve komutasındaki âsilerin Oradaki süvari tümeninin birinci kademesine hücumuyla başlamıştı. Çarpışma sonunda 14. Alay ile topçunun büyük kısmi esir düşeceklerdir.

Fakat Çankaya'da iki eski asker ve yeni devlet adamı, olayın askerî safhasından ziyade mahiyeti üzerinde durdular. Doğuda, İngilizlerin teşvikiyle bir kürt hareketinin hazırlanmakta olduğundan Hükümetin haberi vardı, Bir çok plân ele geçirilmişti. Fakat Şeyh Sait bir kürt lideri gibi davranmaktan ziyade bir "karşı ihtilâl"in ilk darbecisi gibi hareket ediyordu ve açtığı bayrak, hilâfet bayrağıydı.

Gazi İsmet Paşa'ya:

"— Başvekil bunu böyle görmüyor. Hadiseyi mahalli bir isyan hareketi olarak alıyor. Kabinede, bu mahalli isyanın bastırılması tedbirlerini arıyorlar" dedi.

Görüşme uzun sürdü. Bütün memlekette bir "karşı ihtilâl" için tahriklerin yapılmakta olduğu, halkı buna itmek maksadıyla "din elden gitti" feryadının kullanıldığı, plânlı hazırlıklara girişildiği Gazi'nin de, İsmet Paşa'nın da malûmu idi.

Bir yandan Çankaya'da Gazi ile İsmet Paşa konuşurlarken diğer yanda Kabinenin, Başbakan Fethi Bey başkanlığında toplantı yapması bütün gün Başkentte çeşitli söylentilerin kol gezmesine yol açtı. En fazla ısrarla tekrarlanan havadis, Fethi Bey Kabinesinde ihtilâf çıktığı, bazı Bakanların İsmet Paşacı oldukları, Hükümetin ömrünün uzun sürmeyeceğiydi.

İlk çare: Örfi İdare

Bir yanda Gazi ile İsmet Paşa'nın, diğer yanda Fethi Beyin bir fikir ihtilâfı içinde oldukları nasıl gerçekse Kabinede de Başbakan İte Bakanlarından Mahmut Esat'ın Bozkurt, Adalet Bakanı, İhsan Beyin -Eryavuz, Bahriye Bakanı-, Ali Cenani Beyin -Ticaret Bakam- ve Cemil Beyin -İçişleri Bakanı- durumu başka başka gördükleri aynı ölçüde doğruydu. Fethi **Bey mahalli tedbirleri kâfi saydığından olayın büyültülmesine, gazetelere büyütülmüş şekliyle verilmesine, kamuoyunun heyecanlandrılmasına karşıydı. Bunun "müfritler" denilen ve İstiklâl Savaşının "Vuruşkanlar smıfi"nı teşkil etmiş, devrimlere siki atkıya** bağlı, sert' tabiatlı parti ileri gelenlerinin elinde Muhalefete karşı bir silâh olarak kullanılmasından endişe ediyordu.

Zira Cumhuriyetin ilânından itibaren hem muhalif Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasından, hem do İstanbul basınından gelen şiddetli tenkitler ve karşı propagandanın altında daima din unsurunun yatması "müfritler grupu"nu fena halde sinirlendiriyor, tedirgin ediyordu.

Ondan dolayıdır ki Fethi Bey, Şeyh Sait'in kuvvetleri muntazam ordu birliklerimizi esir almaya başlamışken bile tebliğlerde bunu basit bir eşkiyalık olayı imiş gibi görmekte ısrar ediyordu. "Karşı ihtilâl tâbiri bir yana, bunun için "İsyan" kelimesini bile kullanmıyordu. Ama 21 şubatta, Başkentte bütün bunlar olurken harekât sahasında cereyan eden bir yeni gelişme Fethi Beyi bile durumun açıklanması konusunda ikna etti.

Asiler, Süvari tümeninin birinci kademesini esir ettikten sonra, o cumartesi günü, Diyarbakır'dan hareket eden ve birinci kademeyi yetişemeyen il. Alayı da Hani güneyindeki Selâmet ve Cüza köyleri civarında tuzağa düşürdüler. Bu suretle 1. Süvari tümeni inhilâl etmiş oluyordu.

Akşam, Gazi Paşa Çankaya'ya Başbakanı ve Meclis Başkanı Kâzım Paşa'yı da çağırdı. İsmet Paşa zaten oradaydı. Eski köşkte dört adam alınacak tedbirleri ve Kabinenin kararlarını görüştüler. Gazi de, İsmet Paşa da bunları yeterli bulmuyorlardı. Hareketin "isyan" mı, "karşı ihtilâl" mi olduğu konusu konuşmalarda fazla yer tutmadı. Halk Partisinin Genel Başkan Vekili İsmet Paşa diyordu ki;

"- Şimdi önümüzde âcil bir vaziyet var. Ona karşı çare arayalım. Bu yönde Hükümetin her tedbirini, cesur kararını Parti destekleyecektir."

Gelen son haberlerin ışığında, gerçekten böyle bir zaruretin bulunduğuna Fethi Bey de ikna oldu. Sunun üzerine, Bakanlar Kurulunun gece, Gazi Paşa'nın başkanlığında yeni bir toplantı yapması karar altına alındı. O bölgede Sıkı Yönetim ilân edilecekti. Anayasaya göre bunu yapmaya Hükümet yetkiliydi. Fakat kararım Meclise derhal bildirmekle mükellefti. Bakanlar Kurulunun gece toplantısında bu İki itin ikisi de yerine getirildi. 11 Şubat 1925 tarihiyle Başbakan Fethi leyin imzasını taşıyan Hükümet tezkeresi Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderildi. Bunda "isyan" kelimesi ilk defa olarak resmen kullanılıyordu.

1_ Denilen şuydu:

1925 Kürt isyanı ve Şeyh Sait

"Ergani vilâyetinin, bir kısmında Devletin silâhlı kuvvetlerine karşı meydana gelen isyan Diyarbakır, Elâziz,Genç vilâyetlerine de geçmiş ve genişlemeğe müsait görünmüş olduğundan Muş, Ergani, Dersim, Diyarbakır, Mardin, Urta, Siverek, Siirt, Bitlis, Van, Hakkâri vilayetleriyle Erzurum vilâyetinin Kığı ve Hınış kazalarında bir ay müddetle örfi idare ilân edilmiştir. Anayasanın 86. maddesi gereğince keyfiyeti yüksek Meclisin tasdikine arzeylerim."

Tabii tezkere o zamanın ağdalı diliyle yazılmıştı. Ama. meali buydu.

İsyana karşı ilk sert tedbir alınmıştı.

Şeyh Sait diye bir adanı

Ankara'daki bütün bu karışıklıklara, telâşa ve heyecana yol açan olay o şubatın 13'ünde, pazar günü, öğle vakti Doğunun bir küçük köyünde, Piran'da cereyan etti.

1925'lerde, şimdiki Bingöl ilinin ilçelerinden biri olan Genç ildi ve merkezi Darahim idi. İlin Ergani ilçesine Eğit bucağı bağlıydı ve Piran onun köylerinden biriydi.

Pazar sabahı, köye atlı bir kafilenin yaklaşmakta olduğu görüldü. Kafile oldukça kalabalıktı. Başında dikkati çeken biri vardı. Bunun bir şeyh olduğu anlaşılıyordu, zira yeşil takkesinin etrafına beyaz sarık sarmıştı. Bu, havalideki şeyhlerin kılığıdır ve başkalarının bunu takmalarına cevaz verilmez. Zaten, bu öndeki atlının ötekilerin reisi olduğu mütehakkim tavırlarından da anlaşılıyordu.

Sonradan adı bütün Türkiye'de duyulacak olan Şeyh Sait buydu. -Beyaz sakalı kınalıydı ve göğsüne kadar uzanıyordu. Gözlerine, âdet gereğince sürme çekmişti. Beyaz sakalına rağmen, dinçliği dolayısıyla kırk yaşlarında gösteriyordu. Halbuki altmışındaydı. Hattâ, altmışını da geçkindi. Bunu, macerasını tamamlayıp da ele geçtiğinde, Diyarbakır'daki İstiklâl Mahkemesi sırasında söyleyecek, tam yaşını bilmediğini belirtecektir.

Şeyh Sait'in ve atlılarının Piran'a geleceği biliniyordu. Piran'da, Sait'in kardeşi Abdürrahim oturuyordu. Oranın sahibiydi. Köylülerini toplamış ve Şeyh kardeşini karşılamaya çıkmıştı. Köylüler Sait'i gördüklerinde yerlere kapandılar, tekbir getirmeye koyuldular. Kafile hep birlikte köye girdi. Şeyh Sait tekbirler arasında Abdürrahim'in evine yerleşti.

Şeyh Sait, aslen Paluluydu. Palu, Elâzığ'ın bir ilçesidir. Sait, Şeyh Mahmud'un oğludur. Medresede tahsil etmiştir. Medresede okudukları bedi istiare, usulî fıkıh, sarf ve nahivdir. Bu şeyh ailesinin geçindi koyunculuktur. Fakat ailenin koyunları çoğaldığında bunları otlatacak meralar Palu'da bulunmayınca Şeyh Sait Erzurum'un Hınıs ilçesine nakletmiştir. Hınıs'ın ve onun Şavşan bucağının geniş, mümbit meraları sürülerinin verimini büsbütün arttırmıştır.

Ailenin koyunlarının artması, bir yandan bu şeyhlerin civar halkın dinî hislerini istismar ederek onlardan bir nevi haraç alması sonucudur. Çok kürt köylüsü cennette bir yer edinebilmek için koyununu. kuzusunu seve seve şeyhine hediye eder. Şeyh aynı zamanda, oradaki Devlettir de.. O bakımdan bu hediye bir nevi vergi de sayılabilir".

Ama bir ikinci sebep, ailenin gayet akıllıca ve isabetli evlilikler yapması, kız alıp vermesidir. Bunların sonucu, Şeyh Sait'in sadece koyunlarının sayısı çoğalmamış, aynı zamanda nüfuzu da büyümüştür. O şubat ayında, Şeyh Sait'in tesiri, basit bir Nakşibendi büyüğü olduğu halde çok Nakşibendi şeyhininkinden daha geniş ve daha yaygındı. Hınıs'tan tâ aşağılara kadar bütün bir bölge. Şeyhi biliyor ve sayıyordu.

Bunda, Sait'in yaptığı ticaretin de rolü yok değildi. Sait, kuzey meralarında yetiştirdiği sürülerini, götürüp güneyde satıyordu. Bu münasebetle bütün o havaliyi tanımıştı. Kendisini de tanıttırmıştı. Bir pazarı, Halep'ti. Hududu yüzlerce defa aşmış, oralarda irtibatlar kurmuştu. Hınıs - Halep yolboyu, âdeta şeyhliğine dahildi. Gittikçe artan serveti, kendisine daha fazla nüfuz sağlıyordu.

Beşi kız, beşi erkek on çocuğuyla Şeyh Sait bir hanedanın başında gibiydi.

Bir teğmenin ürküttüğü yürek

Şeyh Sait. sayısı yüzleri bulan atlılarıyla, resmen, Hınıs'tan Palu'ya, babasının **orada bulunan** kabri - ni **ziyarete** gidiyordu. Piran'a da **yol** üstünde olduğu için uğramıştı, Bu. her yıl yaptığı bir seyahatti.

Ama, bu defaki yolculuğunun bazı özellikleri dikkatten kaçacak gibi değildi. Bir defa, yanına bu kadar çok atlı almasının sebebi neydi? Her zaman bir kaç silâhlı muhafızla yetinir, Hınıs'tan Palu'ya da en kısa yoldan giderdi. Halbuki şimdi, yolboyundaki veya dışındaki köylere uğruyor, oralarda kalıyor, vaizlar veriyordu. Kaldığı bir köye gidince civar köylerin reis ve ağalarını huzuruna celbediyor, onlarla bir şeyler konuşuyor, onların verdikleri atlılarını kafilesine katıyordu. Atlılarının sayısı böyle artmıştı.

Vaızlarında ise işlediği tema, dinin elden gittiği ve Hilâfetin kaldırılmasıyla dinsizlerin hükmü altına düşüldüğü idi. Bu sözlerini, halkı Cumhuriyet Hükümetine karşı, kıyama daveti takip ediyordu.

Şeyh Sait bu faaliyetine bir süredir başlamış olduğu için seyahatinin gerçek maksadı bir öğretmen tarafından resmî makamlara bildirilmiş ve bunu Ankara duymuştu. Bunun üzerine Ankara, gerçek durumu Genç valisi İsmail Hakkı'dan sormuştu.'

Sonradan Şeyh Sait ve avenesiyle birlikte muhakeme edilip bir yıl hapis cezası alacak olan vali İsmail Hakkı şu cevabı vermişti:

1925 Kürt isyanı ve Şeyh Sait

"— Şeyh Sait her sene olduğu gibi bu sene de, Palu'da bulunan ecdadının mezarını ziyarete gidiyor. Hilafı mutad ye muhili âsâyiş bir hal yoktur."

Yani vali bu seyahati normal buluyor ve asayişi bozacak bir taraf görmüyordu. Valinin görüşü bu olunca, Şeyh Sait daha rahat hareket etmek İmkânını buldu.

Sait kardeşinin evine yerleştikten ve yorgunluk alma kahvesini içtikten sonra etrafa haberler salındı. Şeyh, Piran'da da civar köyler ağalarını, büyüklerini kabul edecekti. Bir sedirin üzerine bağdaş kurmuştu. Etrafındakilerle konuşuyor, onlara bazı niyetlerini açıyordu. Adamları köyde kendilerine tahsis edilen evlere yerleştirilmişti.

Öğle vakti bir jandarma teğmeni, Abdürrahim'in. evine geldi, Şeyh ile görüşme isteğinde bulundu. Sait, kuşkulu bir tarzda, teğmenin ne istediğini, yalnız olup olmadığını sordu. Teğmen bir meseleyi görüşecekti. Küçük bir jandarma müfrezesine komuta ediyordu. Şeyh, rahatsız bir şekilde Teğmenin getirilmesini emretti.

Teğmen, arzusunu söyledi. Şeyhin yanındaki kafile içinde, haklarında "ahzı girift müzekkeresi = tutuklama emri" bulunan on kişi vardı. Bunlar, köyden Mehmet oğlu Ahmet adında birinin evindeydiler. Şeyh kendilerine, teslim olmalarını bildirsindi. Sait, hilekâr bir edayla "Başüstüne" dedi.

Şeyh Sait bir süredir, kendisi için bir korkunun içindeydi. Beş ay kadar önce patlak verip Hükümet kuvvetleri tarafından bastırılmış olan Nasturi isyanının içinde olduğundan, yakalanıp muhakeme edilmekten ürküyordu.

Bir kıvılcımın patlattığı barut

Nasturi isyanı, Musul meselesinin görüşülmekte olduğu sırada, bizim bu bölgedeki haklarımızda ısrarımız üzerine İngilizler tarafından çıkartılmış isyanlardan biridir. İngilizler Nasturileri ve Kürtleri teşvik ettiler.

O isyanın bölgesi bizim Güney Hududumuz - Çal - Oramar - Çölemerik güneyi - Beytüşşebab'ın hemen doğusu ve Habur suyu içindeki sahadır. Ayaklanma, 1924 eylülünün başında patlak verdi. O isyanda kullanılan slogan "Müstakil Kürdistan" idi.

İsyan edenlerin tekmili 8 bin kadardı. Bunlar bin kişilik bir silâhlı kuvvet çıkardılar ve bölgenin "âşiyâne" denilen yuvalarını zaptetmek üzere harekete geçtiler. Baskın daima basanın olduğu için, başta başarı da kazandılar. Hattâ bölgedeki vali bütün maiyetiyle tevkif edildi. Bunun üzerine Hükümet, isyanın bastırılması görevini VII. Kolorduya verdi.

Ancak, Nasturilere karşı gönderilen birlikler içinde Kürt subaylar vardı. Bunlar Nasturilerle birleşmekte gecikmediler ve bir kısım eratı da kendiler riyle birlikte sürüklediler. Askerler çabuk ayılarak tekrar bizim tarafa döndüler. Subaylardan bir kısını orada kaldı. Bir kısmı ise yakalandı ve Bitlis'te kurulan Harp Divanına verildi. 12 eylülde başlayan harekât, isyanın bastırılmasıyla 28 eylülde sona erdi.

Suçlu olarak Harp Divanında muhakeme edilenler genellikle Kürt İstiklâl Komitesinin mensuplarıydı. Birinci Millet Meclisinde Bitlis milletvekili olan Yusuf Ziya Bey ve kardeşi Ali Rıza Bey bunlar arasındaydı. Ali Rıza Bey altı ay hapse mahkûm oldu. Bir de, Albay Giranlı Halit vardı. Albay Halit önce tevkif edilmiş,; fakat sonra, bazı aşiret reisleri tarafından jandarma elinden kaçırılmıştı. Şeyh Sait, bu olayda parmağı bulunduğundan dolayıdır ki bir endişenin içindeydi.

Nitekim Bitlis Harp Divanı, sanıkları muhakeme ederken Şeyh Sait'in de şahit olarak ifadesinin alınmasına lüzum gördü ve kendisini çağırdı. Sait de Kürt Komitesine dahildi. Bu komite hücreler tarımda örgütlenmişti. Her hücre beş kişilikti ve hücreden bir kişi öteki hücreden bir kişiyi tanıyor, onunla temas ediyordu, Şimdi, Komitenin elebaşıları tevkif edilmişlerdi. Demek ki, sır sızmıştı. Sait'in de bilinmediği ne malûmdu?

Kurnaz şeyh hasta ve yaşlı olduğunu, Bitlis'e kadar gidemeyeceğini bildirdi. İfadesinin istinabe suretiyle alınmasını rica etti. Harp Divanı bunu kabul etti. Zira Sait hakkında, korkusuna rağmen, elde bir delil yoktu.

Şeyh, ifadesini Hınıs'ta verdi. Tabii, her şeyi inkâr ediyordu.

Ama Sait bir defa kuşkulanmıştı. Oğullarından Ari Rıza'yı derhal, Halep üzerinden İstanbul'a gönderdi, temasta bulunduğu ora Kürt büyüklerine durumu bildirdi, Bitlis'te adamları vardı. Onları da, Harp Divanının kendisi hakkında bir tevkif, kararı verip vermediğini öğrenmek üzere seferber etti.

O zamandanberi diken üstünde oturur gibiydi. Piran'da, kapısında, bir teğmenin komutasındaki jandarma müfrezesini görünce bunların, istedikleri on kürdü yakaladıktan sonra kendisini de tevkif edecekleri şüphesine düştü.

Can havliyle, aslında daha bir süre sonra patlatması gereken isyan barutunu, o gün orada ateşledi.

Gelecek yazı:

Şeyh Sait'in yıldırım harekâtı ve Ankara ,

S İ N E M A

GÖKSEL ARSOY VE ÇEVRİLEN BİR FİLM
Duman satıp geçinenler

YEŞİLÇAM'DA BONO TİCARETİ

Üst dudağı hafif tertip san gölgecikli, açık renk gözlü ve düz mısır püskülü saçlı "jön",

"— N'apalım ağabey" dedi, "Yeşilçam'da ' işler nanay olunca, biz de bu yola başvurduk,"

"Jön"ün adı Göksel Arsoy'du ve bu konuşmanın yapıldığı sıralarda, sinema pazarlarınca "Yakındoğu" dîye anılan Beyrut'a gitmeye hazırlanıyordu,

"Jön"ün kendi şirketi "Göksel Film" ile "Yakındoğu'mu Arap filmcileri,' yaz başlarında, ortak yapım için bir ön-anlaşmaya varmışlar, yarısı İstanbul'da, yarısı da Beyrut'ta geçen, kırk yamalı- "Altın ÇOCUK Beyrut'ta" filmini çevirmişlerdi. İlk deneme -ticarî yönden- olağanüstü bir başarıya ulaşınca, ortaklar bir ikincisini çevirmeyi ve işin asıl kaymağını toplamayı kurmuşlardı.

Yeşilçam'da uzun bir süredir işler eskisi gibi yürümemekte ve sular tersine akmaktadır. Bu, aslında beklenen bir sonuçtur, ama, işletmecilerce de, yapımcılarca da, öbür ilgililerce de pek olağan karşılanma maktadır. Türk sinemasında iç pazar artık tıkanmış tır ve bu tıkanıklığın açılması da imkânsız görünmek tedir. Bütünüyle ekonomik kuralların dışında yürütü len düzen, maliye uzmanı doktor Schacht'ı bile şaşırtacak bir güçte bütün engelleri aşmış, kendine göre yeni kuralları da birlikte getirmiştir. Tefecilik ve bono ticareti başta gelmektedir. Gecekondu şirketler tü remiş bunların sahipleri, ceplerinde beş kuruş olmadığı halde, har birinin maliyeti 200 bin liranın üstünde filmleri çevirmeye yönelmişlerdir. Bu garip ve şaşırtıcı düzen şu şekilde kurulmuştur: Film çevirmeye karar veren herhangi bir kimse, cüzdanına, Yeşilçam Sokağı'na yakın bir yerde bir küçük "yazıhane" tutacak ve bir aylık kirasını da peşin olarak verebilecek parayı koydu mu, işin yüzde 80'ini halletmiş sayılmaktadır. :

Al bono, ver bono..

Türk sinemasında bundan sonra, gecekondu yapımcı için yapılacak şey, bölge işletmeleriyle ilişki kurmaktan ibarettir. Türkiye, yerli filmciler açışından çeşitli bölgelere ayrılmıştır.

Gecekondu yapımcı, han sahibinden "yazıhane"-sinin anahtarım alır almaz, ya bu sayılan bölgelerle ilişki sağlamak için Adana, Samsun, Ankara ve İzmir gibi şehirlere kadar bir uzanmakta, ya da onların İstanbul'daki temsilciliklerine başvurmaktadır. Bölgelerin -veya İstanbul'daki temsilciliklerin- yapımcıya verecekleri, her birinin en azından altı ay sonra ödenmesi düşünülen, birkaç kuruş pullu kâğıt parçacıklarıdır ki, sinema pazarında bunlar "bono" adıyla anılmaktadır.

İşletmecinin gerçekten korkusuzca davranmasının bir başka **nedeni** de, verilen "bono'lara karşılık malı -buna mal demek gerekirse tabii-, ödemelere girişeceği tarihlerden çok önce alacağı içindir. Ya-

pımcı, filmi, "bono'Iarını aldığı işletmeciye ödeme tarihlerinden çok önce teslim etmek zorundadır.

Bir denklem ki..

Yapımcı, elindeki "bono"larla doğruca, ham film satıcılarının kapısına dayanmaktadır. Türk sinema pazarında ham film satıcılığı, iki kişinin -Hürrem Erman ve Onnik Nazaryan- tekelindedir. Bunlar, negatif ve pozitif filmlerini, "bono" alışverişi yüzünden, yüksek bir fiyatla satmaktadırlar. Genellikle yine bu ham film satıcıları ayrıca birer stüdyo sahibi de olduklarından, tıpkı işletmeciler gibi, gecekondu yapımcıya güvenmekte, gereken kolaylığı göstermektedirler. Çünkü gecekondu yapımcı, elindeki "bono"lavla yalnızca ham film satın alacak değildir. Ham film alma şartının başta gelen özelliği, ham film satıcısının stüdyosuna girmek ve bütün film işlemlerini de baştan sona kadar o stüdyoda görmektir. Böylelikle ham film satıcısı, verdiğine karşılık aldığı ve ödenip ödenmemesi şüpheli "bono'ları otomatikman ga. ranti altına almakta ve çevrilen filmin "ana"sını kendi elinde, "mahfuz" tutmaktadır.

Bir başka garanti noktası da şudur: Ham film satıcıları, bu işlerinin yanısıra stüdyo işletmesi ve böl ge işletmeciliği de yapmaktadırlar ve ödemede herhangi bir zorluk çıkaran yapımcının -dolayısıyla bölge işletmecisinin, filmine doğrudandoğruya elkoyup, kendi bölgelerinde işleterek, alacaklarını "tahsil" etmektedirler. Fakat yapımcı da, işin bu yanından, kendine göre, alabildiğine yararlanmaktadır.

Geriye kalan, filmin çevrilmesidir ki bu, artık, işin kolay yanıdır. Eldeki "bono'ların bir bölüğü sinema pazarının en büyük tefecisi Ferdinand Manukyan'a götürülmekte, belirli bir oranda kırdırılmakta ve gelen nakit para ile de günlük prodüksiyon döndürülmektedir. Bu işte kazançlı çıkanlar, ham film satıcılarıyla işletmeciler ve tefecilerdir.

MUZAFFER A. ESİN

FİLMLER

Çırılçıplak

sevişenler

İsveç'te, sansür **heyetinin** bir başbelâsı var: Rejisör Vilgot **Sjö:**man. Bu sakin bakışlı, sakalıyla bir misyoner papazını hatırlatan İsveçli ne zaman bir yeni filmini sansür heyetine sunsa mutlaka mesele çıkmakta, tartışmalar başlamaktadır.

Bunun sebebi, Sjöman'ın açık saçık filmler çevirmesi değildir. Öyle olsa sansür bunları yasak eder, mesele kalmaz. Sakallı rejisör bir çok sosyal dâvaya bir ahlakçı gözüyle bakmakta, fakat gördüklerini inanılmaz cüretle söylemektedir. Bunu gayet sanatkârane tarzda yaptığından sansürün iki eli böğründe kalmaktadır. Zaten sonda zaferi, Vilgot Sjöman'ın filmleri kazanmaktadır.

Şimdi bunların sonuncusu Stok-' holm'de ve İsveç'in 14 sinemasında kişe rekorlarını kırıyor. Adı: "Ben meraklı bir kadınım". Filmin bir yönü ele alınırsa, kadının merakı aşk yapmaya olmalı. Zira filmde, en klâsiğinden en cambazca tarzına ve kamera en ufak teferruatı, seks organlarım dahi göstererek beş defa bunu yapmaktadır. Meraklı Kadın, Vilgot Sjöman'ın gözde yıldızı, Lena Nyman'dır.

Fakat filmin tümü dikkate alınınca, bu bir "yan unsur" olarak kalmaktadır. "Ben meraklı bir kadınım"da Vilgot Sjöman bir İskandinav için mukaddes bilinen ne varsa, Krallığı, sosyal demokrasiyi, İsveç refahını, tarafsızlığı didik didik etmektedir.

Sansür, filmi bu iki cephesiyle mütalea etmiştir. Sansür heyeti bunun yasaklanması talebini ileri sürmüştür. Ancak Sansür İstişarî Heyeti -ki ikisi erkek, beşi evli kadın, eğitimci ve gazetecilerden müteşekkildir filmin hiç bir kesintisiz gösterilmesi kararım rahatlıkla vermiştir.

Böylece herkes, sakallı, sakin rejisörün -sanat dehası Önünde şapkasını çıkarmaya mecbur kalmıştır.

Vilgot Sjöman sansürü ilk, "491" adını taşıyan eseriyle derde sokmuştu. Altı âsi genç, tecrübesizi toy bir terbiyecinin eline teslim ediliyorlar. Islâh olacaklarına fuhuş, hırsızlık, ırza geçme ve kadın satma yoluna sapıyorlar. Onları kontrolla görevli teşkilâtın müfettişi ise, kendi çıkarma bakıyor.

Film, üç dakika süren 80 metrelik kısmının çıkarılması suretiyle gösterilme izni almıştır. Bu kısım, bir genç kızla bir Alman çoban arasındaki sevişme sahnesine aittir.

Sjöman'ın ikinci filmi "Kızkardeşim.. Aşkım" olmuştur. Bu, iki kardeş arasındaki cinsî yakınlığı, bütün yakınlığıyla göstermekteydi.

Söylemeye lüzum yoktur ki filmin nefaseti, sansürü gene yenmiştir. .

"BEN MERAKLI BÎR KADINIM"
Ben de meraklı bir okuyucuyum

MİKADO'NUN ÇÖPLERİ

KENTER, KARDEŞLER MELİH CEVDET'İN OYUNUNDA

"Mikado'nun Çöpleri". Yazan: Melih Ceydet Anday. Şahneye koyan: Müşfik Kenter, Tiyatro: Kent Oyuncuları.

Melih Cevdet Anday'ın "Mikado'nun Çöpleri" adlı oyununda iki kişi var: bir erkek, bir de kadın. Bu İki insan, oldukça ilgi çekici bir ortamda karşılaşıyor, ficisi de birbirini tanımamanın ürkekliği, karanlığı içindedir. Genellikle,her insan başkaları için bilinmezliklerle doludur. Hele böyle karlı bir geceyarısında, issiz bir köşede karşıkarşıya gelmişlerse... Hele kadının kucağında bir çocuk varsa, üstelik de tanımadığı bir erkeğin evine sığınacak kadar çaresiz, kalmışsa... Ama, bu dış görünüşteki bilinmezlik, köklü nedenlere dayanmamaktadır; ne olursa olsun, yalın, basit bir olaydır.Melih Cevdet, aslında karmaşık ve karanlık olmayan bu durumdan bilinçaltı derinliklerine inmeye çalışmış. Bu yüzden, işi diyalog cambalıklarına, düşünce oyunlarına götürmek zorunda kalmış. Bütün çabalarına rağmen de inandırıcı bir neden bulup çıkaramamış. Oyun boyunca konuşup kendilerini anlatan, bir çeşit psikolojik analize giren bu iki kişi gene de belirlenemiyor, çözümlenemiyor; yakmalıktan, kukla olmaktan kurtulup gerçek birer insan canlılığına kavuşamıyor. İkisi da ne bizim toplumumuzda, ne de evrensel insan tanımında bir yer edinebiliyor. Melih Cevdet, kendisinden beklenmeyen bir acemilikle, cinsiyet konusunun seyirci üstündeki etkisinden medet umuyor. Kadın - erkek ilişkilerinin sözü çok geçiyor. Ama bu, oyuna bir katkıda bulunmuyor, seyircinin içini gıcıklamayı amaç edinmiş do> kunmalar olmaktan öteye geçemiyor.

Melih Cevdet'in "İçerdekiler" adlı oyununda da cinsiyet önemli bir yer tutar, ama orda sağlam bir yapı içinde ele alınmıştır, "Mikado'nun Çöpleri" bu bakımdan da "İçerdekiler'in gerisine düşüyor. Oyun, başından sonuna, bir çekiştirme, bir zorlama İçinde sürüp gidiyor. Mantık oyunları ne kadar ustaca düzenlenmiş olursa olun, gerekli ilgiyi çekemiyor. Bu çeşit gösterileri becermek oyun yazmaya yetseydi, bütün düşünürlerin, felsefecilerin tiyatrocu olması gerekirdi.

Kenter kardeşler de olmasa..

İkinci bölümü büsbütün sıkıcı hale gelen oyunda bir tutarsızlık daha var: Bu iki insan arasında sürüp giden çatışmaya kopuk kopuk başka düşünceler karışıyor. Bunlar, günlük yaşayışımızla ilgili, toplumumuzun aksak yanlarına parmak basan eleştiriler, saldırılar. Çoğu doğru ve gerçek olan bu düşünceler bile, oyuna organik bir sağlamlıkla bağlanmadığı için, iğreti kalıyor, sırıtıyor. Zaten, bu iğretilik ve yabancı yazarları andıran özenti havası oyunun tamamında duyuluyor.

Eserin kuruluşu, tiyatro bakımından eksik ve kusurlu olunca, Yıldız ve Müşfik Kenter gibi iki ustanın karşıkarşıya çıkardığı oyun, umulan noktaya ulaşamıyor. Gene de bütün ustalıklarını, bütün güçlerini ortaya koyarak oyunu Kenter kardeşler kurtarıyor, seyredilir kılıyor. Bu arada, oyunda olmayan vurgulamalarla gerilimli sahneler yarattıkları, kesinlikle çizilmemiş rollerini kendilerine göre biçimlendirdikleri de söylenebilir. Aslında, bu davranışlarıyla, yazarın düşündüğünü bozmuş olmalıydılar. Ama yazar, Program dergisinde belirttiği gibi, oyununu yazdıktan sonra yorumladığına göre, bu sakınca da ortadan kalkıyor. Seyirci, bütünlenen bir tiyatro eseri değil de, bir söz ve oyun virtüozluğu seyrediyor.

S. GÜNAY AKARSU •

ANKARA

TİYATRO

CANDİDA

HALUK KURTOĞLU VE SAİM ALPAGO
Mezardan gelen ses

"Candida". Yazan: Bernard Shaw. Sahneye koyan: Mahir Canova. Tiyatro: Ankara - Yeni Sahne.

Bazı kitaplar vardır. Bunların raflarda bırakılmaları daha iyidir. Devirlerini yaşamışlar, tesirlerini yapmışlardır. Ansiklopedik bilgi edinmek isteyenlerin onları ansiklopedilerden, edebî kültüre merakı olanların edebiyat kitaplarından ve ya antolojilerden öğrenmeleri akıl kârıdır. Bugün artık hiç kimse, eğer derinlemesine bir çalışma yap mıyorsa, Jean - Jacques Rousseau-yu, "bir de bizzat ben keşfedeyim" diye tamamen okumaya kalkışmaz.

Bernard Shaw'un "Candida"sı da öyle. Shaw, elbette ki henüz yeni. Ama "Candida"sı eskimiş. Bu yüzden, başka memleket tiyatro seyircilerinin tepkisi ne olursa olsun, bizim seyirciyi sıkıyor. Zaten oyun akşamlan da, Yeni Sahne'nin rahat koltuklarında çok kimse ya esniyor, ya da başının kaydığım hissediyor.

Bastırmış uykunun ağırlığı altında.

"Candida" üç kişi arasında geçen bir dram. Bir de, saheneye renk veren dördüncü var: Kız babası, öteki üç kişi, klâsik üçgen: Kadın, kocası ve kadının genç hayranı. Bunlar konuşuyorlar da konuşuyorlar. Bernard Shaw bir hareketsizlik içinde kahramanlarına kendi fikirlerini söyletiyor. Kadında Gülsen Alnıaçık, kocada Halûk Kurtoğlu, genç aşıkta Alev Sezer bu işi hiç de fena yapmadıkları halde, ortaya çıkan sıkıcı bir oyundur.

Koca, bir rahip. Karısı Candida ile mesut. Daha doğrusu, kendisi kendi hayır işlerinde, karısını da mesut biliyor. Onu tatmin ettiğinden emin. Bir gün bir genç arkadaşa rastlamış: Marchbanks. Zengin bir ailenin tatmin edilmemiş oğlu. ' Rahip ve karısı onu ailelerine almışlar. Ama çocuk, tahmin olunacağı gibi Candida'ya aşık. Candida'nın tatmin edilmiş olmadığı kuşkusunu Rahip Morell'in yüreğine sokan da o. Moreîl kendi kendisiyle bir savaş veriyor, sonra, kesin tecrübenin yapılabilmesi için iki genci, evde başbaşa bırakıyor.

Eksik olan: yeni hava!

Bernard Shaw ahlakdışı davranışları piyesinde' seven biri değil. Zaten Candida'sı da aklı başında, sağlam karakterli ve sağlara düşünceli, kuvvetli bir kadın. Morell'den de kuvvetli, genç Marchbanks'tan da.. Çocuk, onların ikisi. Kadın en sonra, onları çekip çevirmesini biliyor ve herkesi, kendi gerekli yerine oturtuyor.

Sahnelere renk veren dördüncü tip, Candida'nin sahtekâr, fakat sevimli babası Burgess. Onu Saim Alpago, belki tam Burgess olarak değil de, biraz Saim Alpagolaştırarak oynuyor ama, netice tatmin edici. Seyirci, onun davranışlarını seyredip onun lâflarını dinlerken, uykusunun biraz açıldığını hissediyor.

Eseri sahneye koyan, Mahir Canova O da, elinden geleni yapmış. Ama Tiyatro Dergisinde bile belir* tildiği gibi "Candida'ya karşı duyulan aşırı hayranlık küllenmeğe **yüz** tutmuş" iken daha fazlasını yapmaya gücü elbette ki yetmemiş. "Candida"daki toplum eskimiş, meseleleri çoktan halledilmiş, yenilik tarafı yitirilmiş.

Zaten Devlet Tiyatrosu'nun bu ilk dönem oyunlarından çeviriler kısım, insana bir müzede olduğu hissini veriyor. Oda tiyatrosunda, başım uzatıp kalkan, kasvetli Strindberg'ten iki piyes: "Güçlü" ve "Matmazel Julie".

Üçüncü Tiyatro'da, fars üstadı Feydeau'nun en güçsüz ve bizim için mânâsız eserlerinden biri: "Ayak bağı".

Peki, dünyada bir yeni tiyatro, değişik ve modern eserler, taze bir sahne anlayışı yok mu? Yahut, bundan Devlet Tiyatrosu'nun Edebî Heyeti mi haberdar değil?

UYGUN DÜRER

SPOR

KLÜP ENFLASYONU

SPORCU BEKLEYEN SPOR MALZEMESİ
Yaşatacak yerde öldüren klüpler

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü nihayet, klüplerin durumunu ele aldı. Her ülkede sporun kalkınmasında büyük sorumluluk yüklenen klüplerin Türkiye'deki yürekler acısı durumuyla ilgili gerçekleri ortaya çıkarmak amacıyla, ilk olarak, bir anket düzenlendi. Bu anketlerden sonra, çoğu klüp olmaktan çıkmış bulunan toplulukların günün şartlarına uydurulması için çaba gösterilecektir.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü yetkililerinin [yaptığı açıklamaya göre, Türkiye'de 1500'e yakın spor klübü bulunmaktadır. Bunlar gençlik klüpleri, müessese klüpleri, özel dal klüpleri ve askerî güçlerdir. Bu klüplere bağlı sporcu sayısı 200 bine yakındır. Ancak, gerçekte bu rakamın üçte biri bile spor yapmamaktadır.

Türkiye'de klüp kurma merakı 1950'den sonra başlamıştır. Özellikle büyük şehirlerde, 1950'den sonra, her semtte değil, her sokakta bile klüp açılmasına izin verilmiş, 15 futbolcu, 15 'ayakkabı, 15 forma, 15 şort ve tozluk, bir klüp kurulması için yeterli görülmüştür. Klüp sayısının artması eski klüpleri de etkilediği için, bugün Türkiye'deki spor klüplerinin hemen hepsi birer klüp olmaktan çıkmış, sadece futbol takımı durumuna gelmiştir. Yetkililerin açıklamasına göre, Türkiye'deki spor klüplerinin yarısından çoğu sadece futbol dalında faaliyet göstermektedir.

Bu konuda, Türkiye'nin spor alanında en ileri illerinden biri sayılması gereken Başkentten alınan örnekler ilginçtir. Ankara'daki klüp sayısı 80'i bulmakta, bu klüpler içinde sporun 3-4 dalına katılan klüp sayısı 10'u geçmemektedir. Ankara'daki 80 klüpten yarısından fazlası, sahaya sadece futbol takımı çıkarmaktadır. Bu durum, klüplerin gerçek yüzünü bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Kalkınma planıyla çelişen tasarı

Sporla olduğu gibi sosyal yönden **de** niteliklerini yitiren **klüpleri** canlandırmak için **Beden** Terbiyesi Genel Müdürlüğünün düşüncesi, büyük klüpleri birer anonim şirket haline getirmektir. Hazırlanan Spor Bakanlığı Kanun Tasarısında, klüplerin ancak, birer şirket haline getirilmek suretiyle bugünkü perişan durumdan kurtarılacağı belirtilmiştir.

Buna karşılık, İkinci beş yıllık plânda, şirket haline getirmenin klüpleri biraz daha çıkmaza sürüklemek olacağı, klüplerin değişik bir anlayış içinde örgütlenmeleri gerektiği bildirilmektedir. İkinci beş yıllık plânda belirtilen esaslara göre, klüplerin hisseleri, devletçe tespit edilecek varlıkları oranında satışa çıkarılmalı; klüpler, elde edecekleri bu geliri yalnız spor tesisi ve klüp binası yapmaya harcanmalıdırlar. Üyeler, bu hisseler karşılığında klüplerin tesislerinden yararlanabilmen, hisse senetleri bir kazanç aracı olmamalıdır. Klüplerin, bu gelirleri borçlarına, transfere ve carî giderlere kullanmaları kesinlikle önlenmelidir.

Klüplerin birer futbol takımı olmaktan çıkarılması, her yönden topluma yararlı birer kuruluş haline getirilmesi için yapılması gerekenler henüz bilinmemektedir. Sporumuzu yönetenler, Spor Bakanlığı Tasarısındaki hükme rağmen, bir çözüm yolu bulunmadığını belirtmektedirler.

NACİ ERTEZ •

OTOMOBİL YARIŞI

Düşünmeye zaman bulamayanlar

Kendilerine "24 saat yarışçıları" denmektedir. Durup dinlenmeden, 24 saat devamlı yarışmaktadırlar. Bir araba içinde iki kişidirler. Biri yorulunca, direksiyona diğeri geçmektedir. Ama, komuta yine birinde kalmakta, diğeri yardımcı sayılmaktadır.

"Bütün bir yarış süresince herkes, bizlerin neler düşündüğümüzü merak eder durur. Oysa ki hiçbir şey düşünemeyiz. Çünkü, düşünmek için vakit yoktur. Hattâ yaşadığımızı hissetmek için bile..."

Bunları söyleyen, Olivier Gendeblen adlı ünlü bir otomobil yanşçısıdır.

24 saat süren bu yarışlar, otomobil şirketler! ara-

sında da büyük rekabetlere yol açmaktadır. Ford, Ferrari, Alfa Romeo, pistlerde devamlı çekişmek tedirler. Fransızların son yarış arabası Matra, hükümetten 12 milyon liralık bir kredi sağlamıştır. Bu çeşit bir yarışta bütün sorumluluk pilotun omuzlarına yüklenmektedir.

24 saatlik bir yarışta, kusursuz bir makinenin rolü yüzde 75, pilotunki ise yüzde 25'tir. Pilot için en güç devre, yarış başlamadan önce, arabasının karşısında durup, hareket sinyalini beklediği o birkaç dakikalık süredir. Bir Fransız yarışçısı, "İnsan, kendini, bir pelte içinde yüzüyormuş gibi hisseder. Sinirleri alabildiğine gergindir. Korkunç bir bekleme ânıdır bu. Sonra, aniden sinyal duyulur. Yarışçılar arabalarına koşarlar. Deparı yapan, genellikle, birinci pilottur. Bu depar sırasında hızın 350 kilometreye eriştiği olur. Bundan sonra her şey kolaydır. Pilot, artık birşey düşünemez. Kaza yapmamak içinse, tehlike i çnde bulunduğunu bir an bile aklına getirmemesi gerekmektedir" diyor.

Pilot Jean Pierre Baltiose ise, "Ben, saatte 100 kilometrelik bir hızla giden bir arabanın içinde Lagache ile Leonard'ın esnediklerine şahit oldum. Saatte 330 kilometrelik bir hızla giden Ford Mark IV'ün içinde ise Foyt ve Gurney, kendilerine bir bıkkınlık geldiğini söylüyorlardı" demektedir.

Bu yarışlardan biri de, her yıl, Fransa'nın Le Mans şehrinde yapılmaktadır. Yarışın masrafı, 400 bin TL'dir. Sağlanan gelir ise 1 milyon 200 bin TL.

"Le Mans yarışı, seyirciler için bir fantezi, bizler için bir sıkıntı, arabalar için bir deneme, organizatörler için ise kârlı bir iştir. Ama, bir yarış değildir!" diyor, pilot Jean - François Piot.

BASKETBOL

Kapıyı çalan tehlike

Bu ayın sonunda başlıyacak olan Türkiye Basketbol Liginde, geçen yıllarda olduğu gibi yine "kesenin ağzını iyice açan" Altınordu, Galatasaray, Fenerbahçe ve İTÜ takımları, şampiyonluk için mücadele edecekler. Amatör spor dallan arasında bulunan basketbolde herkesçe bilinen, fakat gizli olarak kabul edilen profesyonelliğin meyvaları bu sezon daha iyi görülecektir. Çünkü para kokusu alan birçok ünlü basketbolcu, klüp değiştirmekte bir an bile tereddüt etmemiş, takımların kadrosu hayli değişmiştir. Bu arada, basketbol piyasası profesyonel futbol piyasası gibi renkli olmuş, astronomik rakamlar gazete sütunlarında bile çekinilmeden açıklanmıştır.

Türk basketbolünün bir anda böylesine astronomik rakamlarla karşıkarşıya gelmesinden dolayı birçok basketbol yetkilisi endişe içindedir. Henüz fazla bir geliri olmayan bu spor dalının geleceğinden korkulmaktadır. Bir yetkili, basketboldeki profesyonellik konusunda bu hafta şöyle konuştu:

"— Basketbolculara çok büyük transfer ücreti ödeyen klüpler, acaba buna ne kadar dayanabileceklerdir? Çünkü, bu dalda gizli profesyonelliği seçen klüplerin sonu iyi olmamıştır. Örneğin İstanbul'da Modaspor ve Darüşşafaka; Ankara'da Ankaragücü, Demirspor ve Yenişehir, bir zamanlar en fazla para dağıtan klüplerdi. Bugün bu klüpler, basketbol dalında ya zorlukla yaşamağa çalışıyorlar, ya da basketbol dalını kapatmışlardır."

Yuha! Oha!

'Ankara grupunda final hakkını elde edemeyen Voleybol Milli Takımımız, her yenilgiden sonra yuhalandı. Selim Sun Tarcan Spor Salonunu dolduran seyirciler, Çekoslovakya gibi dev bir takıma yenilmeyi normal karşılamışlardı. Ama İtalya'ya arkasından da İsrail'e yenilmek, seyircilerin protestolarına yol açtı.

Voleybol Milli Takımımıza destek olmak amacıyla çırpınan, her sayı alışta âdeta yutman seyirciler şüphesiz ki büyük bir üzüntü içindeydiler. Voleybol Millî Takımımızın bu turnuvada bekleneni vermediği, çok uzun ve hem de iddialı bir çalışmadan sonra en küçük bir başarı göstermediği bir gerçektir. Bunda, yöneticilerle çalıştırıcının hatalarının rolü bulunduğu inkâr edilemez. Ancak, büyük hezimetlere rağmen bu protestoların bir spor alanına yakıştığını söylemeğe de imkân yoktur. İyi oynayamamanın üzüntüsü içinde bocalayan sporcuları yuhalamak, onları çökertmek ve spora küstürmekten başka ne işe yarıyabilir?

Spor alanında sporcuları, başarılarında göklere çıkarmak, başarısızlıklarında yerin dibine batırmaktan artık vazgeçilmelidir.

Gören GÖZ

GÜL-PERİ
yazıyor

ÖĞRENCİSİYDİ, MANKENİ OLDU — İstanbul'un güzel mankeni aktris Lâle Belkıs, terzi Tomris'in yeni atölyesinde küçük bir defile gösterdi. Bundan sonra da moda salonunun devamlı mankeni olacak. Tomris, klâsik dekorlu salonunda her ay bir defile yapmak istiyor. Manken olarak Lâle Belkıs'ı seçmekte de çok haklı. Lâle Belkıs, vaktiyle öğrencisiydi. Onun içindir ki Belkıs, sevgili öğretmeni Tomris'in modellerini giymekten büyük zevk duyuyor.

Yuvaya dönüş

İstanbul'un **güzel** dekorunda ayrı **bir** yeri **olan** kadınlardan Hanzade ve Neslişah **Sultanlar** iç turizmi destekliyerek, Ege denizindeki Domuz adasında güzel **bir** tatil geçirdiler. Fethiye, Dalaman, Kuşadası gezilerinden de hoşlanmışlar. Sosyetik topluluklarda pek görünmüyorlar ama, kapalı **bir** dostluk çevresinde yaşamaktan, başka bir deyişle, yuvaya dönüşten memnun görünüyorlar.

Bırakınız İstanbul'dakileri, Paris'te yaşayan Nilüfer Sultan bile en güzel saatlerini Türkler arasında geçiriyor. Türkiye ile ilgili bir toplantıya çağrılmazsa üzülüyormuş. Örneğin, Paris Başkonsolosu Berduk Olgaçay ve eşinin verdiği kokteyle çağrılmamaktan âdeta alınmış. Berduk Olgaçay'ın Nilüfer Sultan'ı protokol listesine niçin koymadığı bilinmez ama, herhalde o da, şu devekuşu hikayesine takılmış olacak. Oysa eski Paris Büyük Elçisi, şimdi CHP dışında kalan Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin de, NATO Büyük Elçimiz Muharrem Nuri Birgi de Paris'te yaşayan bu Türk sultanları birçok yemeklerine çağırır, başköşeye oturturlardı.

Kim demiş onu!

Geçenlerde Paris'e giden TİP İstanbul milletvekili Çetin Altan, Elçilikte bir yemekte, AP Aydın milletvekili İsmet Sezgin ve eşiyle karşılaşmış. Meclis kürsüsündeki AP - TİP çatışmasından, küfürlerden, sataşmalardan uzak, belli bir seviyenin çok üstünde, fikirden tâviz vermeyen, saygılı tartışmalar yapmışlar. Sohbeti **dinleyenler, Meclis kürsü"** sündeki tartışmaların da aynı seviyede geçmesini dilemişler.

Bu **öğle** yemeğinde Büyük Elçi **Nurettin Vergin** de milletvekillerine bir resim ziyafeti çekmiş. Elçiliğin **bodrumundan çıkarılan** Fikret Mualâ'nın üç tablosu, uzun **yıllar** Fransa'da yaşayan bu **Türk** ressamının sanat gücüyle karşılarına dikilivermiş.

Paris'te birtakım çevreler, diplomatlarımızın bazı konularda çekingen davranacaklarını söylüyorlar ama, galiba yanılıyorlar. Türk diplomatları, türk olan hiç bir şeye **yabancı** kalamazlar, çekingen davranamazlar. Nitekim, **Abidin** Dino'nun **açtığı** resim sergisinde da, başta Büyük Elçi Vergin, **birçok** Türk vardı.

Merhaba, ha?

İstanbul Üniversitesi'nin tanınma iktisatçıların-

Sosyete Bilmecesi

Sosyete Bilmecesinin geçen sayıda sorulmuş olan iki sorusundaki şahısların adları aşağıdadır:

1 — Prof. Ragıp Sanca

2 — Nur Kızılyel

Gül - Peri'nin sosyete edebiyatını yakından takip edenlere bu hafta sorduğu üç soru karşı sayfadadır.

AYRILMAYAN ÇİFT — Gülriz Sururi ve Engin Cezzar sahnede de, sahne dışında da her zaman beraber görünüyor, bitmeyen bir balayı yaşıyorlar. Gülriz Sururi sahnede de, sahne dışında da insanı etkileyen bir kadın. İyi bir aktris, güzel ve şık bir kadın. Paris'in çizgilerini, renklerini çok güzel taşıyor. Bu mevsim de, tabii, kahverenginde... Ama, saçlarının rengini ve biçimini hiç değiştirmiyor.

dan İdris Küçükömer'in profesörlüğüne bazı kimseler engel olmuşlar. Bilimin rengi yoktur ama, bazı bukalemunlar, maşallah, bu işi de renklendiriyorlar.

Dostları bu olaya üzüledursunlar, İdris Küçükömer, profesörlüğüne engel olan ve arkasından kara çalan bir profesörü bir ara yemekte görmüş. Adam, büyük bir samimiyet ve güler-yüzle "Merhaba İdrisciğim" diye elini uzatınca, Küçükömer cevabı yapıştırmış:

"— Ulan bilmem ne, bana ne yüzle merhaba diyorsun sen?"

İstanbul Üniversiteli'nin iki fakültesi, şimdi, bu hikâyeyle çalkalanıyor.

*1 — **İkinci** evliliğinden sonra İstanbul sosyetesini yeni bir felsefeyle dalgalandıran milyoner fabrikatör kimdir?*

2 — Bilim dünyamızın yıldızları arasında bir zamanlar yalnız güzelliğiyle değil eskrimdeki ustalığıyla da meşhur olan kadın kimdir?

*3 — İstanbul'da uzun yıllardanberi sanatsever bir üçgen olarak tanınan, heryerde, herzaman beraber olan iki erkek ve **bir** kadın kimdir?*

Özlenen kanun

Bir ara ortaya çıkan bir söylentiye göre, Brüksel Büyük Elçimiz Faruk Berkol, Dışişleri Genel Sekreteri olacaktı. Özellikle Munis Faik Ozansoy ile bir paralel kurmak isteyenler, bu söylentiye sevinçle sarıldılar.

Ama bu, uzak bir ihtimal olsa gerek. Zira Faruk Berkol, Genel Sekreterlik koltuğundan önce **nikâh koltuğuna oturmak** istiyor. Doğruysa eğer, uzun yıllar arkadaşlık ettiği bir yabancıyla evlenmek için "büyüklerden izin istediği, gerekirse devlet hizmetinden ayrılmayı bile göze aldığı söyleniyor. Doğrusu, güzel bir davranış.

"Büyükler" de, Brüksel Elçimize gereken müjdeyi vermişler: Yakında, diplomatların da yabancı kadınlarla evlenmesini sağlıyan bir kanun çıkacakmış. Böyle bir kanun çıkarsa sevinecekler pek çok. Örneğin Celâl Çalışlar da, Ziya Tepedelen de bekârlıktan kurtulurlar.

Yalnız, diplomat eşlerinin bu kanunu büyük **tepkiyle karşılayacakları söylenebilir. Çünkü. şıpsevdiler, hele transferciler için alan büsbütün genişleyecek de...**

Elçiliğin gümüşleri

Suudi Arabistan sefiremiz Emel Özmen, geçen bahar kaybolan gümüşlerini yenilemek için Ankara'ya geldi. "Gümüşler nasıl kaybolmuş?" diyenler bulunabilir. Bu, James Bond'luk bir olay. Sandıklar hava alanında çalınıvermiş. Neyse ki, hepsi sigortalıymış. Yoksa, Elçilik gümüşsüz kalacaktı.

Cevdet Sunay, önümüzdeki günlerde Suudi Arabistan'a gideceği için, Emel Özmen eksiklerini bir an önce tamamlayarak Cidde'ye dönmek istiyor.

Bugünlerde, Bükreş sefiremiz Gencay Gürün de Türkiye'de. Ama o, ha-

AYRILAN *ÇİFT*_____Aktris Semra Karaca ve Cem Karaca da sonunda, İstanbul sanat çevrelerinin felsefesine uydular. "Sanatçılar bir yıldan fazla evli kalmamalı" teziyle boşanıyorlar. Akla, İster - İstemez geliyor: Acaba, nikâh memurunun önüne çıktıklarında bu felsefeyi bilmiyorlar mıydı? Belki de, gazoz içen Selda Alkor bunu onların hatırına getirdi.

zırlık için değil, tersine, Başbakanın Romanya'yı ziyareti sırasında çok yorgun geçen günlerin acısını çıkarmağa gelmiş. Dostlarını görüyor, bol bol tiyatro seyrediyor, berber Nuh'a ait soruları ist akıllıca cevaplandırıyor.

Biraz da, merkeze dönen sefirelerden, CENTO'nun yeni Genel Sekreterinin eşi Nermin Menemencioğlu'dan haber verelim.

Bayan Menemencioğlu, bugünlerde çok yorgun. İranlı Genel Sekreter Khalatbari'den boş kalan evi değiştirmek istiyor, ev arıyor. Nasıl bir ev bulacak, bilinmez sıma, bulduğu eve güzel bir hava vereceği muhakkak. Nermin Menemencioğlu, her gittiği yeri zevkiyle, havasıyla dolduran sefirelerimizden - dir.

Nişan yemeği

Ankara'da bekâr yaşayan İtalyan Büyük Elçisi Mondello, geçenlerde bîr nişan yemeği verdi. Genel Kurmay Başkanı Org. Cemal Tural'ın göğsüne, İtalyanların en büyük nişanı takıldı. Kuvvet Komutanları ve bazı büyük elçiler de bu törende hazır bulundular. Amerikan, İsviçre, Japonya elçileri de bunlar arasındaydılar. Ama çekik gözlü Japon Büyük Elçisi Miyazaki, sarılıktan yattığı için, gelememişti. Bn. Miyazaki yalnızdı. Yemeğin 1 numaralı kadını tabii, Bn. Tural'dı. Gümüşten bir tuvalet içinde, pırıl pırıl oturuyor, kocasının göğsünde parlayan nişanı seyrediyordu.

"Ağaçlar ayakta ölür"

Geçende kaybettiğimiz Burhan Toprak, amansız bir hastalığın acısın mertçe dayanan bir insandı. Eşi Hayriye Toprak da yalnızlığını aynı diklikle taşıyor ve günlük üzüntülere kapılan, küçük hikâyeler icinde kaybolan çevreler için güzel, örnek bir tablo çiziyor.

Hayriye Toprak, vaktiyle, İstanbul'un en hoş kadınlarından biriydi. Arad'an geçen yıllar yüzünü, çizgilerini değiştirse de, o zarif havasını hiç değiştiremedi. Hele gözlerinin parıltısı hiç kaybolmadı.

Dağcılar kar bekliyor

Uludağ, geçenlerde çok **kalabalıktı. Nihat Çavuşoğlu ve Bülent Garan,** dostlarıyla birlikte, teleferiğin açılışını kutladılar. Kokteyller, yemekler, şarkılar ve danslarla dolu bir hafta sonu geçirildi.

Dağa tırmanan yüzlerce davetli arasında asıl dağcılar yoktu. Çünkü onlar kar bekliyorlar, Uludağ'ı çıplak görmeğe dayanamıyorlar.

Trafikçi jön

Trafik polisi Erkan Niron'un yıldızı, şair Mehrizat Poyrazla evlendikten sonra parlamaya başladı. Trafikçi arkadaşlarının, nikâhtan sonra Beyoğlu'nda, "krallara has" bir resmigeçit düzenlemeleri, bu genç çifti sosyeteye sokmaya yetti. Ne var ki, güzel türkü okuyan Erkan Niron ile güzel şiir okuyan eşi, bu özelliklerinden ötürü, gittikleri gece klüplerinde rahat bırakılmamaktan şikâyetçiler.

ERKAN NİRON VE MEHRİZAT **POYRAZ**
*Ev trafiğinde düdük **kimin?***

BAYANLAR, KOCALARINIZI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

Koltuk da, erkekleri cezbeden bir eşyadır. Hem de, hayatın her safhasında. Çalışma masasının arkasındaki geniş, rahat, içine zaman zaman gömülünebilen bir koltuk, orada oturanın kendine güvenini de artırır. Tabii, uykuyu hatırlatacak kadar rahat olmamak şartıyla..

— Ankara'da Rüzgârlı Sokakta Şahin **Turgutoğlu** ve ortakları mağazasında maroken, kahverengi veya gri renkte, yüksek arkalıklı, döner, bol düğmeli büyük masa koltuğu. Fiyatı: **1200** lira.

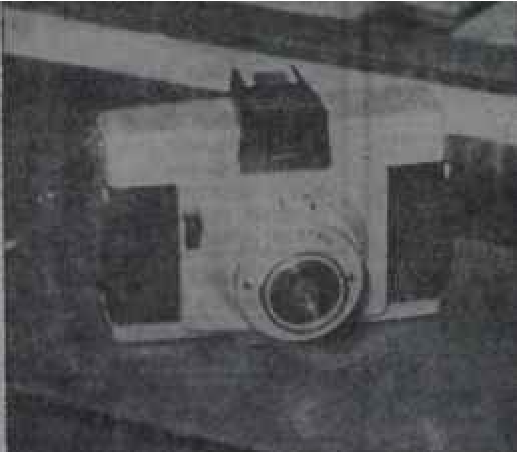
Heykelcikler artık çalışma masalarım süslüyor, çalışma odalarına da bir renk ve hava veriyor. Bunlar aynı zamanda kâğıtların üstüne ve raflarda, kitapların arasına da **konulabiliyor**.

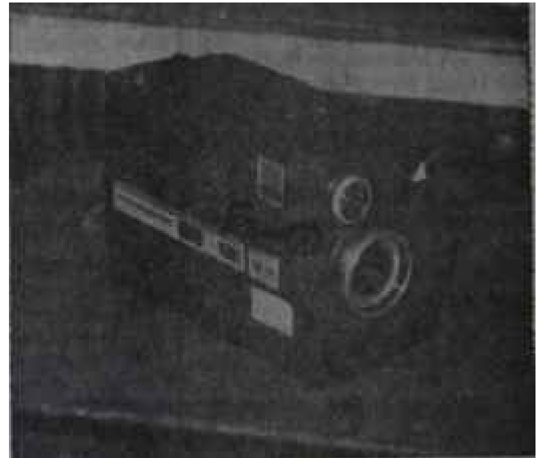
— İstanbul'da Şişli'de, Osmanbey'e çıkan Rumeli caddesinde Ve-Pa mağazasında bronz Hitit geyiği Çeşitli boyda ve duruşta olanları mevcut Fiyatları: 75 -100 lira arası.

Yılbaşı yaklaşıyor. O bakımdan, yılbaşında alınacak hediyeleri şimdiden kestirip bunların parasını biriktirmekte fayda vardır. Böyle hediyeler arasında fotoğraf veya sinema makineleri daima makbule geçer. Ancak bunların, devamlı masraf kapısı teşkil ettiklerini de unutmamak gerekir.

— İstanbul'da, Taksim meydanında, Ladin dükkânında Certina marka, çocuklar için fotoğraf makinesi. **6X6** boyunda. Fiyatı: 125 l**ira,**

— Aynı mağazada Kodak Instamatik, süper 8, tam otomatik, hiç bir âyâra ihtiyacı olmayan, çantalı film makinesi. Fiyatı: 850 lira.

RADYO

İkinci Programın düdüğü

Bir yanda, bitip tükenmek bilmiyen reklâm programlarıyla - hele pilli radyo sahipleri için sesli el ilâhı hâline gelen İstanbul Radyosu var, öte yanda, eskiden İl Radyosu diye tanınan, şimdi de İkinci Program diye tanıtılması uygun görülmüş, olan bir istasyon. Bu ikincisi, sağlam bir programcılık anlayışından henüz habersiz olmakla birlikte, hiç olmazsa iğneyi plâğın üzerine koymayı çoğunlukla becerebilen, arada bir de plâkta ne olduğunu yanlışsız 'bildirebilen kişilerce yönetilmektedir.

Ne var ki, hergün güneş battık; tan sonra İkinci Programın yayınına bir düdük sesi musallat olmaktadır.

Bunun sorumu, teknik imkânları göz önünde bulundurmadan,yeni bir postayı işletmiye" açanlardadır. Gerçi istasyon, güneş batana kadar düdüksüz dinlenebilmektedir, takat akşam olup; da orta dalga istasyonlan daha güçlü olarak duyulmıya başladığında İkinci Programın 965 kHz'lik taşıyıcı frekansı bir başka istasyonun 963 kHz'lik frekansıyla çarpışmakta ve aradaki 2 kHz'lik frekans; farkı, tiz ,bir titreşim halinde yayına karışmaktadır.

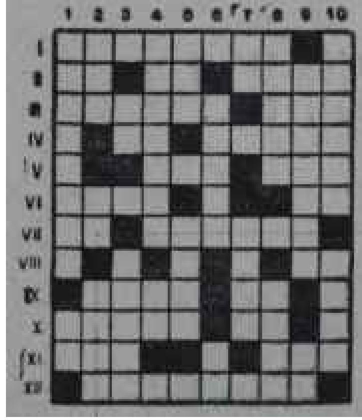
Bunu düzeltmek için yapılacak şey, istasyonun gücünü arttırmaktır. Nitekim İstanbul Radyosunun Birinci Programının günün birinde 150 kilovatlık bir vericiye kavuşturulması için çalışmalar, tahmin edilebileceği gibi, kaplumbağa hızıyla ilerliye durmaktadır. O zaman Birinci Programın 10 kilovatlık bugünkü vericisini İkinci Program alacak ve İkinci Programın şimdiki 2 kilovatlık vericisi de herhalde Anadolu'ya gönderilecektir.

Başka birşey daha yapılabilir: İkinci Programın yayınlarını FM ile yapmak... FM yayın, normal yayına kıyasla, çok daha üstün kalitede bir dinleyiş sağlamaktadır.

Ama, "seviyeli bir programcılık anlayışı ve kaliteli yayın gibi inceliklere kim aldırır?" felsefesine sıkısıkıya bağlanmış görünen TRT'den böyle bir yükselme beklemek biraz safdillik olur.

İLHAN MİMAROĞLU •

BULMACA

Soldan sağu. — I. Şimdi naaşı ile uğraşılıyor. — II. Takı. Bir fiil. Mesele haline getirilmeğe çalışılan azınlık. — III. Para, geçirilirse hapis yolu görünür. Gitme! — IV. Geometride bir sayı. Bir geceyarısı .Sükah'ın Meclis'te yaptığı. —. V. Politikacının gıdası. Yiğitten kalan — VI. Pahalı mobilya kaplaması. Tersi politikacılarımızdaki basiret miktarı. — **VII.** Neaşlardan önceki -polemik konuşu. Şimdi Sunay orada. — VIII." Bir, soru - IX CHP'-nin "âkil'lerinden. Isparta şivesiyle "var". — X. Tasdike. Sallandır anlamında emir. — XI. Nazmiyânımın vazgeçemediği, Devrim"'otomobil marifetini yapan AP'li Bakanın soyadı. — XII. Acaba Demirel'e rakip olacak mı?

Yukardan aşağıya. — 1. Günün konusu. Musa'ya verilen emirlerin, sayısı. — *2.* Zonguldak kömür isletmesi. Mahpusun rüyası. Tersi bir soru (iki kelime). — 3. Tulûatçı liderin partisi. Tersi Mauren' adındaki aktrisin soyadı. — 4. Patates fabrikasının mucidi. Dokuma tezgâhında çok bulunur. — 5. Bir âlet. 27 Mayısın Malatya Valisi.'— 6. Atama. Tersi İstanbul'luların bu yıl 30, liraya yiyeceği. — 7. Bir emir. Raci Tekin için nihayet açıldı. — ?. Bay "Asayiş. Berkemal". Politikaya Yassı ada avukatlığından gelen. — 9. 'Başlayınca dairelerde namaz kılınır. Tersi şehir. —- 10. Aldatılanın başına gelen. Siyasi mezarlığımız.

Geçen sayıdaki bulmacanın çözülmüş şekli: .

Soldan sağa. Eylat. Ay. ***J*** **— Hamido. Aka — L. Kıyım — İvedi. Kase** — Yedi. Sı. *As* — En. **K. An. SB — Türkü. Mi. O — Saat. Aman — A. St, Akkad — Sap. Oy. A — Utant İn, At,**

Yukardan aşağıya. Ehliyet. Asu **— Ya.** Venüs. **At — Lm. Ed. Raspa** — Al. Dik**kat** N — Td. İ Üt. Ot — Ok. Sa. Ay — **A.** Ikınmak. 1 — Yaya. İmkân — Kısas **AA, A — James** Bond. T

akis

Sayı : 4 Cilt : I Yıl : 14 (G.XL1967)

Haftalık Aktüalite Dergisi '

Rüzgârlı Sok. 15 — Ankara

Telefon : 11 89 92 (Yazı İş. Md)
10 73 82 (İstihbarat)'
10 61 96 (İdare)

Posta Kutusu **582** — Ankara

SAHİBİ :

AKİS Neşriyat L.t.d Ortaklığı adına

Yazı İşlerinden sorumlu
Genel Yayın Müdürü :
KURTUL ALTUĞ

YAZI KURULU :

Gün'ay Akarsu, Jale Candan, Güneri Civaoğlu,, Uygun, Dürer, Gültekin Elibal Teman Erel, Muzafferi A. Esiri, Naci Ertez Yılmaz Gümüşbaş Faruk Güvenç. Tarık Dursun K., Hüseyin Korkmazgil, İlhan K. Mimaroğ'lu, Salih Neftçi, Gül-Peri, İlhami Soysal, T. Kemal

RESSAM :

Cemil Ünlütürk

FOTOĞRAF

Dinçer Olcay, Ozan Sağdıç, Alyat Burs, Erdoğan Veral, T.H.A.

KLİŞE :

Doğan **Klişe** Atelyesi

OFSET BASKILAR :

Doğuş Ltd. Ortaklığı

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

ABONE ŞARTLARI:

3 aylık (12 sayı) 15.00 T.L.
6 aylık (25 sayı) 30.00 T.L.
1 yıllık (52 sayı) 60.00 T.L.

Yabancı memleketler için posta ücreti eklenir — Geçmiş sayılar için iki misli fiyat uygulanır

İLÂN ŞARTLARI:

4 renkli ofset ilânlar :	**4.000**	T.L.
Siyah-beyaz ofset ilânlar :	2.000	**T.L.**
Iç tam sayfalar :	**1.600**	**T.L.**
İç çift sütunlar :	**1.000**	**T.L**
İç yarım sayfalar :	**750**	**T.L.**
İç tek sütunlar :	**500**	**T.L.**

DİZGİ VE TERTİP :
Rüzgârlı Matbaa — Ankara

BASILDIĞI YER :
Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH :
4 Kasım 1967

Müessese Müdürü :
TACETTİN TEZER

Her yol...Her vasıta için bir Unıroyal lâstiği mevcuttur

(MANAJANS - 3611) — 423

LODGE'dan üstün buji yoktur

LODGE

